

8.2.2023

OPISKELIJOIDEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN VANTAAN LUKIOISSA

Julkinen tarkastuslautakunnan annettua arviointikertomuksen vuodelta 2022 (JulkL 6 § 1 mom. 6 ja 8 kohdat)

8.2.2023

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ.....	3
1. Arvioinnin tavoite ja toteuttamistapa	4
2. Arviointikysymykset ja -kriteerit.....	6
3. Nuorten henkistä hyvinvointia tukevat palvelut ja menetelmät	7
3.1. Opiskeluhoito.....	7
3.2. Lukiot.....	11
3.3. Nuortenkeskus Nuppi.....	13
3.4. Nuorten hyvinvoinnin edistäminen muussa kaupungin toiminnassa.....	14
3.5. Käytössä olevat hoitomenetelmät ja niiden vaikuttavuus	14
3.5.1. IPC-menetelmä.....	15
3.5.2. Cool Kids -ryhmäinterventio.....	15
3.5.3. Muita menetelmiä.....	16
4. Lukiolaisten henkinen hyvinvointi	17
4.1. Hyvinvointia tukeva tukiverkko.....	18
4.2. Palveluihin pääsy	21
4.3. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet	24
4.4. Väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaava työ	26
4.5. Lukiolaisten koulu-uupumus	29
4.6. Runsaihin poissaoloihin puuttuminen ja tuen tarjoaminen	31
4.7. Koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttaman hyvinvointivajeen korjaaminen.....	32
4.8. Hyvinvointialueuudistus.....	36
5. Johtopäätökset.....	38
LÄHTEET	41
LIITTEET	46

Liite 1. Tietopyyntö Vantaan lukiot (suomen- ja ruotsinkielinen).

Liite 2. Tietopyyntö Vantaan toisen asteen opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelut.

Liite 3. Tietopyyntö Vantaan toisen asteen opiskeluterveydenhuolto.

Liite 4. Tietopyyntö Nuortenkeskus Nuppi.

Liite 5. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet Vantaan lukioissa vuosina 2012–2020.

Liite 6. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien kaupunkikohtainen vertailu vuodelta 2020.

Liite 7. Keskeisiä käsitteitä.

8.2.2023

TIIVISTELMÄ

Tavoitteena oli arvioida, onko opiskelijoiden hyvinvointia Vantaan lukioissa edistetty asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Arviointi on osa pääkaupunkiseudun kaupunkien sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) yhteisarviointia.

Arviointi rajattiin lukioihin ja niiden opiskeluhuoltoon. Arvioinnissa opiskeluhuollon kokonaisuuteen kuuluvat kuraattorien ja psykologien palvelut sekä terveydenhoitajien, lääkärien ja psykiatrinen sairaanhoitajien palvelut. Nuortenkeskus Nupin palvelut tukevat opiskeluhuollon palveluja.

Arvioinnin taustamateriaalina käytettiin laajasti kaupungin omaa ja muista lähteistä saatua aineistoa, kuten eri kyselyiden tuloksia. Vantaan tilannekuvaa syvennettiin tietopyynnöillä. Arvioinnissa tehtiin Vantaan sisäisiä aikasarjavertailuja sekä vertailua Espooseen, Kauniaisiin ja Helsinkiin. Sukupuolia tarkasteltiin erikseen tilanteissa, joissa havaittiin merkittäviä eroja sukupuolten välillä. Tässä raportissa käsitellään Vantaan arvioinnin tuloksia. Yhteisarvioinnista on laadittu myös kaupunkien ja HUSin yhteinen arviointimuistio.

Lukioissa toimii opiskeluhuollon ja muun henkilökunnan muodostama opiskelijoiden tukiverkosto. Tarvittaessa muodostetaan nuoren tapauskohtaiset tarpeet huomioiva monialainen asiantuntijaryhmä. Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa on kokeiltu opiskelijoiden tukisovellusta.

Kuraattorien ja psykologien lakisääteiset asiakasmitoitukset toteutuvat vakanssien osalta. Psykologivakanssien täyttöaste on huomattavan alhainen, mikä heikentää vastaanotoille pääsyä. Käytettävät tietojärjestelmät eivät tue asiakasseurantaa ja seurannassa on osin jouduttu tukeutumaan manuaaliseen tilastointiin ja asiantuntijoiden omiin arvioihin hoitoon pääsystä. Arvion mukaan lähes viidenneks opiskelijoista ei ole saanut psykologin vastaanottoaikaa lakisääteisessä määrääjassa, mutta usein odotusajaksi voidaan tarjota muita tukitoimia. Haastavassa rekrytointitilanteessa kuraattoreille ohjautuu opiskelijoita, jotka kuuluisivat psykologin vastaanotolle. Palvelujärjestelmä on pirstaleinen ja resurssivajetta on monella eri tasolla. Opiskeluhuollossa kannatellaan myös opiskelijoita, jotka tarvitsisivat hoidollisempia palveluja. Nuortenkeskus Nupin toimintaa on laajennettu. Terveydenhoitaja on tavattavissa arkipäivisin ja lääkäri keskimäärin kahtena päivänä kuukaudessa.

Opiskelijoiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat kyselytulosten perusteella parantuneet. Erityisesti ruotsinkielisen lukion pieni koko tarjoaa joustavat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Osallisuuden menetelmäpankki tarjoaa lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen soveltuvia menetelmiä.

Kaupunginhallituksen hyväksymä Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimenpideohjelma konkretisoituu lukiodien hyvinvointikansioissa sovitussa toimenpiteissä. Kiusaamisen vastaisessa työssä keskeistä on yhteisöllisen hyvinvoinnin vahvistaminen sekä osallisuuden ja yhteistoiminnan kehittäminen. Kasvatuksen ja oppimisen toimialan vuoden 2023 talousarviossa on varauduttu resurssilisäykseen vaativimpien kiusaamistapausten hoitamiseen. Myös kodin ja oppilaitoksen yhteistyö on tärkeää.

Poissaolojen määrä on kasvanut ja niiden seuranta on kehittynyt. Poissaolojen seurannassa ja niihin puuttumisessa noudatetaan yhdessä sovittua toimintamallia. Tarvittaessa opiskelijan tukena hyödynnetään monialaista asiantuntijaryhmää.

Koronapandemia ja etäopetus ovat vaikuttaneet lukiolaisten henkiseen hyvinvointiin. Koulu-uupumus, ahdistuneisuus ja yksinäisyys ovat lisääntyneet selvästi, etenkin tytöillä. Erityisen haastavaa etäopetusaika on ollut niille nuorille, joilla oli vaikeuksia jo ennen koronaa sekä niille, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi. Opiskelijoille on tarjottu tukiopetusta ja opetusta pienryhmissä. Opiskeluhoollon toimijat ovat jalkautuneet välitunneille.

8.2.2023

OPISKELIJOIDEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN VANTAAN LUKIOISSA

1. Arvioinnin tavoite ja toteuttamistapa

Arvioinnin aiheena oli lasten ja nuorten hyvinvoinnille asetettujen tavoitteiden edistäminen. Arviointi toteutettiin pääkaupunkiseudun kaupunkien ja HUSin yhteisarviointina. Arvioinnissa kukin kaupunki ja HUS käsittelivät aihetta omasta näkökulmastaan omien arviointikysymystensä pohjalta.

Vantaan kaupunkistrategian 2022–2025 painopisteinä ovat muun muassa hyvät asukaslähtöiset palvelut ja eriarvoistumisen estäminen. Lapsiystävällisenä kaupunkina Vantaa sitoutuu edistämään kansallisen lapsistrategian keskeisiä tavoitteita, kuten lasten ja nuorten osallisuutta ja päätösten lapsivaikutusten arviointia. Vantaalla kiinnitetään huomiota erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointiin ja hyvinvointivajeiden, kuten oppimisvajeen kuromiseen. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistää tunne yhteisöön kuulumisesta. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia vahvistetaan monialaisella yhteistyöllä ja matalan kynnyksen palveluilla.¹

Vantaan hyvinvointiohjelman 2018–2022 tavoitteina ovat esimerkiksi alueiden ja asukkaiden välisten hyvinvointierojen väheneminen. Vuonna 2021 toteutetun väliarvioinnin mukaan käytännön työssä saattaa olla epäselvää, miten suunnitelmaa ja sen tekoja toteutetaan, kuka teoista vastaa ja toteutetaanko niiden seuranta matkan varrella.²

Vantaan kaupunginhallitus on hyväksynyt syksyllä 2021 koronasta toipumissuunnitelman. Toipumissuunnitelmassa on nostettu keskeisiksi osa-alueiksi muun muassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen, oppimisvajeen paikkaaminen sekä syrjäytymisen ehkäisy.³

Lapsiystävällinen Vantaa -toimintasuunnitelman 2022–2023 tavoitteena on muun muassa parantaa lasten ja nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia omaan arkeen. Tavoitteena on, että lapset ja nuoret kokevat, että heidän ajatuksensa otetaan aidosti huomioon.⁴

Osallistuva Vantaa -ohjelman 2022–2025 yhtenä teemana on tukea hiljaisten ryhmien, kuten lasten ja nuorten, osallisuutta. Tämän ryhmän osallisuutta vahvistetaan Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelman mukaisesti.⁵

¹ Innovaatioiden Vantaa. Kaupunkistrategia 2022–2025, s. 15–16, 21–22 ja 44. Kaupunginvaltuusto 31.1.2022 § 5.

² Vantaan hyvinvointiohjelma 2018–2022, s. 18. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7; Vantaan hyvinvointiohjelman 2018–2022 väliarviointi, s. 14.

³ Toipumissuunnitelma – Koronaepidemiasta palautuminen ja palveluvelan hoitaminen, s. 5–6, 10. Kaupunginhallitus 20.9.2021

⁴ Lapsiystävällinen Vantaa -toimintasuunnitelma 2022–2023, s. 18. Kaupunginhallitus 13.12.2021 § 10.

⁵ Osallistuva Vantaa -ohjelma 2022–2025. Kaupunginhallitus 11.4.2022 § 14, s. 16.

8.2.2023

Vuoden 2022 talousarvion yhtenä sitovana tavoitteena on nuorten mielenterveyden tukeminen nopeuttamalla palvelujen piiriin pääsyä ja kehittämällä palveluja. Tavoitetta mitataan kolmella mittarilla.

- Mittari 1: Odotusaika opiskeluhuollon kuraattorien ja psykologien sekä Nuortenkeskus Nupin palveluihin pääsyyn.
 - o Mittarin lähtötaso (vuoden 2020 lopun tilanne): Yksilökohtaisen työn lakisääteiset määräajat toisen asteen psykologien osalta ylittivät ja asiakkaista jopa 22,5 prosenttia ei saa palvelua asetetussa määräjassa. Nuortenkeskus Nupin palveluihin pääsyn keskimääräinen odotusaika oli 43 vuorokautta.
 - o Vuoden 2022 tavoite: Opiskeluhuollon palveluihin (kuraattorit ja psykologit) pääsee seitsemässä oppilaitoksen työpäivässä. Nuortenkeskus Nupin palveluihin pääsyn keskimääräisen odotusajan tavoiteaika on enintään kymmenen vuorokautta.
- Mittari 2: Nuorten antama palaute palvelusta (esimerkiksi NPS).
 - o Mittarin lähtötaso (vuoden 2020 lopun tilanne): Palautetta ei ole kerätty.
 - o Vuoden 2022 tavoite: Palautetta kerätään ja nuorten tyytyväisyys palveluihin kasvaa.
- Mittari 3: Koulupsykologien tehtävien täyttöaste.
 - o Mittarin lähtötaso (vuoden 2020 lopun tilanne): 81,4.
 - o Vuoden 2022 tavoite: 100.⁶

Kaikissa mittareissa tavoitteen toteutumisen merkittävimiksi riskeiksi on arvioitu palvelutarpeen kasvu palvelutarjontaa voimakkaammin, osaavan henkilöstön poistuminen kaupungin palveluksesta, palveluketjujen toimimattomuus sekä asiakastietojärjestelmään liittyvien haasteiden ratkaisemattomuus.⁷

Arviointi rajattiin kasvatuksen ja oppimisen toimialan lukioihin ja niiden opiskeluhooltoon (kuraattorit ja psykologit). Arvioinnissa tarkasteltiin myös opiskeluterveydenhuoltoa (terveydenhoitajat ja lääkärit), psykiatrinen sairaanhoitajien työtä sekä Nuortenkeskus Nupin toimintaa. Kaupunkikulttuurin toimialalla on suuri merkitys nuorten hyvinvoinnin edistämisessä ja eriarvoistumisen ehkäisemisessä. Kaupunkikulttuurin toimiala rajattiin kuitenkin aiheen hallittavuuden vuoksi tarkastelun ulkopuolelle. Arvioinnissa tehtiin Vantaan sisäisiä aikasarjavertailuja. Sukupuolia tarkasteltiin erikseen tilanteissa, joissa arviointikysymyksissä havaittiin merkittäviä eroja sukupuolten välillä. Vertailua Espooseen, Kauniaisiin ja Helsinkiin tehtiin viimeisimpien kyselytulosten perusteella.

Arvioinnin taustamateriaalina käytettiin lainsäädäntöä (mm. oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, lukiolaki), Vantaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa 2018–2022, kouluterveyskyselyn tuloksia, TEA⁸-viisarin tuloksia, Vantaan hyvinvointikatsausta, kaupungin strategiasta johdettuja tavoitteita, kaupungin talousarviota sekä muuta aiheeseen liittyvää aineistoa. Arvioinnin yhteydessä kartoitettiin Vantaan tilannetta asiantuntijoille osoitetuilla tietopyynnöillä (liitteet 1–4).

Tässä raportissa käsitellään Vantaan arvioinnin tuloksia. Yhteisarvioinnista on laadittu myös kaupunkien ja HUSin yhteinen arviointimuistio.

⁶ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 36. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁷ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 36. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁸ TEA-termillä tarkoitetaan terveydenedistämisaktiivisuutta. TEA-viisarin pisteet kuvaavat toiminnan laatua. Huono tulos (0–24 pistettä), parannettavaa (25–74 pistettä) ja hyvä tulos (75–100 pistettä).

8.2.2023

2. Arviointikysymykset ja -kriteerit

Vantaan pääkysymyksenä oli, onko opiskelijoiden hyvinvointia Vantaan lukioissa edistetty asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Näkökulmaa selvitettiin seuraavien tarkentavien osakysymysten kautta:

Millainen hyvinvointia tukeva tukiverkko lukioissa toimii?

Arviointikriteeristö: Tilanteen kartoitus. Lukioden hyvinvointikansioissa määritettyjen toimintatapojen toteutuminen käytännössä.

Millainen ruotsin- ja muunkielisten lukiolaisten hyvinvointia tukevien palvelujen saata-
vuus on (esimerkiksi jonotusajat) verrattuna suomenkielisiin palveluihin?

Arviointikriteeristö: Tilastot jonotusajoista, jonoissa olevista opiskelijoista, rekrytointiti-
lanne, aikasarjavertailu.

Millaiset mahdollisuudet lukiolaisilla on osallistua ja vaikuttaa hyvinvointia tukeviin
palveluihin ja opiskeluun lukioissa?

Arviointikriteeristö: Onko lukiolaisten mielipidettä kartoitettu, kun palvelujen eri toteu-
tusvaihtoehtoja on pohdittu?

Millaista väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaavaa työtä lukioissa tehdään?

Arviointikriteeristö: Kaikissa Vantaan lukioissa on käytössä hyvinvointikansio, joka si-
sältää näitä teemoja koskevan suunnitelman. Suunnitelman toimenpiteiden toteutumi-
nen.

Koulu-uupumuksen näkyminen lukiolaisissa?

Arviointikriteeristö: Kouluterveyskyselyn tulokset. Mahdolliset oppilaitosten omat ky-
selyt. Onko tullut ilmi jotain muuta kautta (opiskeluhuollon vastaanotoilla)?

Runsaihin poissaoloihin puuttuminen ja tuen tarjoaminen?

Arviointikriteeristö: Poissaolotilastot. Miten runsas poissaolo on määritelty? Onko jär-
jestelmissä hälytyksiä rajan täytyessä? Miten asiaan on puututtu ja miten tukea on
tarjottu?

Koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttaman hyvinvointivajeen korjaaminen?

Arviointikriteeristö: Miten tilannetta on kartoitettu? Millaisia tukitoimia on suunniteltu ja
miten ne ovat toimineet käytännössä?

8.2.2023

3. Nuorten henkistä hyvinvointia tukevat palvelut ja menetelmät

3.1. Opiskeluhoolto

Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää ja ylläpitää opiskelijan oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhooltoja toteutetaan ensisijaisesti ennalta ehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä työnä. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Opiskeluhoollon palveluihin kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajan ja lääkärin palvelut. Opiskeluhooltoja toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena yhteistyönä. Työtä tehdään opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.⁹

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan opiskeluhoollon yksikkö aloitti toimintansa 1.1.2019. Yksikkö tuottaa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaiset kuraattori- ja psykologipalvelut esi- ja perusopetukseen sekä toiselle asteelle. Yksikkö osallistuu lasten ja nuorten palvelujen koordinointiin osana kaupunkitasoista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.¹⁰

Vantaalla kuraattorien ja psykologien vakanssit ovat yhteisiä koko toisella asteella (lukiot ja ammatillinen koulutus). Resursseja kohdennetaan tarpeen mukaan lukuvuositaitin. Useat kuraattorit ja psykologit työskentelevät sekä lukio- että ammatillisessa koulutuksessa.¹¹

Keskeiset tavoitteet

Vuonna 2022 palvelujen kehittämisessä painottuvat erityisesti lasten, nuorten ja aikuisopiskelijoiden mielenterveyden tukeminen lyhytterapeuttisin menetelmin, yhteisöllisen opiskeluhoollon kehittäminen sekä vanhemmuuden ja työntekijöiden työhyvinvoinnin tukeminen. Koronan aiheuttamaan tuen tarpeeseen vastataan yhdessä kasvatus- ja opetustoimen muun henkilökunnan sekä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Kuraattorien ja psykologien työssä vahvistetaan edelleen tiedolla johtamista sekä digitaalisten palvelujen käyttöä.¹²

Toiminnan keskeiset muutokset ja palvelujen kehittäminen

Toimintaympäristön merkittävin muutos on eriarvoisuuden lisääntyminen. Eriarvoisuus näkyy vantaalaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointierojen kasvuna. Esi-merkiksi mielenterveysongelmat ja perheiden taloudelliset ongelmat ovat lisääntyneet. Lisäksi moni lapsi ja nuori on kokenut koronapandemian heikentäneen hyvinvointiaan.¹³

Vantaalla lasten ja nuorten hyvinvointityön ensisijainen tavoite on lapsi- ja perhelähtöisen toimintakulttuurin kehittäminen. Vantaan kaupungin osallistuminen UNICEFin lapsiystävällinen kunta -toimintaan tehostaa kehittämistä. Työ käynnistyi täysipainoisesti vuoden 2022 alusta.¹⁴

⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) § 3 ja § 8.

¹⁰ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 130. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

¹¹ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto.

¹² Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 131. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

¹³ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 131. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

¹⁴ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 131. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

8.2.2023

Opiskeluhoitopalvelut siirtyvät 1.1.2023 alkaen hyvinvointialueelle. Siirtoa valmistellaan vuoden 2022 aikana. Palveluja kehitetään edelleen vahvassa yhteistyössä kasvatuksen ja oppimisen palvelualueiden sekä sosiaali- ja terveystoimen toimijoiden kanssa.¹⁵

Kuraattori- ja psykologipalvelut

Kuraattori

Kuraattori on oppilaitoksessa työskentelevä sosiaalialan ammattilainen. Kuraattorin tehtävänä on tukea nuorten opiskelua, hyvinvointia, kehitystä ja toimintakykyä. Tukea voidaan antaa yksittäiselle opiskelijalle, opiskelijaryhmälle tai koko oppilaitosyhteisölle.¹⁶

Kuraattori voi auttaa esimerkiksi seuraavissa asioissa:

- opiskelu (motivaatio, poissaolot, kaverisuhteet, kiusaaminen),
- itsenäistyminen (asuminen, raha-asiat, toimeentulo),
- elämänhallinta (ajankäyttö, vuorokausirytm, päihteet),
- ihmissuhteet (perhetilanne, seurustelu- ja parisuhde, yksinäisyys),
- hyvinvointi ja jaksaminen.¹⁷

Kuraattorit ohjaavat erilaisia ryhmiä (esimerkiksi elämäntaito- ja stressinhallintaryhmät) sekä työskentelevät opiskelijaryhmissä ja osallistuvat oppilaitoksen tilaisuuksiin, esimerkiksi vanhempainiltoihin.¹⁸

Kuraattori voi tavata opiskelijaa kahden kesken tai yhdessä opiskelijan vanhempien, läheisten ja oppilaitoksen henkilökunnan sekä yhteistyöverkoston työntekijöiden kanssa. Tapaamisten sisältö muotoutuu opiskelijan tarpeiden mukaan. Kuraattori pystyy tarvittaessa ohjaamaan eteenpäin oikeaan paikkaan tarvittavan tuen saamiseksi.¹⁹

Psykologi

Psykologin tehtävänä on tukea opiskelijoiden mielen hyvinvointia ja opiskelukykyä. Psykologi tarjoaa luottamuksellista keskustelutukea matalalla kynnyksellä esimerkiksi seuraavissa kysymyksissä:

- huoli mielen hyvinvoinnista (kuten masentuneisuus tai ahdistuneisuus),
- stressi, jaksaminen ja nukkumisen vaikeudet,
- kriisit,
- identiteetti ja itsetuntemus,
- hankaluudet ihmissuhteissa,
- opiskelun vaikeudet.²⁰

¹⁵ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 131. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

¹⁶ Oppilaitoksen kuraattori. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/oppilaitoksen-kuraattori#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

¹⁷ Oppilaitoksen kuraattori. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/oppilaitoksen-kuraattori#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

¹⁸ Oppilaitoksen kuraattori. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/oppilaitoksen-kuraattori#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

¹⁹ Oppilaitoksen kuraattori. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/oppilaitoksen-kuraattori#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

²⁰ Opiskeluhoitopalvelun psykologi. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opiskeluhoitopalvelun-psykologi#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

8.2.2023

Opiskelija voi itse varata ajan tai ohjautua asiakkaaksi oppilaitoksen työntekijän tai vanhemman yhteydenoton kautta. Psykologi toimii yhteistyössä oppilaitoksen työntekijöiden kanssa sekä ohjaa tarvittaessa muiden tukipalvelujen piiriin.²¹

Taulukkoon (1) on koottu lukioden opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattorivakanssien määrien kehitys vuosina 2019–2022. Vakansseissa on huomioitu oppivelvollisuuden laajeneminen, väestön kasvu ja sitovissa asiakasmitoituksissa pysyminen. SijaisuuDET ovat pääasiassa pidempiaikaisia, kuten äitiysloman, hoitovapaan ja opintovapaan sijaisuuksia. Asiakassuhteen kannalta työntekijöiden pysyvyys on aina suotavaa. Vaihdotukset aiheuttavat asiakassuhteen katkeamisen ja tietyllä tapaa uuden aloittamisen.²²

Taulukko 1. Lukioden opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattorivakanssien määrien kehitys vuosina 2019–2022.²³

Vuosi	Vakituiset psykologi-vakanssit	Vakituiset kuraattori-vakanssit	Määräaikaiset psykologi-vakanssit	Määräaikaiset kuraattori-vakanssit
2022	5,4	6,4	0	0
2021	5,4	5,3	0,5	0
2020	4,1	3,7	0	0
2019	4,1	3,7	0	0

Kuraattorien saatavuudessa ei ole ollut vaikeuksia. Psykologien saatavuus on heikompaa ja vakansseista noin 30 prosenttia on jatkuvasti täyttämättä. Elokuun 2022 osavuositarkastuksen mukaan täyttöaste oli ainoastaan 47,9 prosenttia, vuoden lopussa 52,9 prosenttia. Saatavuuteen on yritetty vaikuttaa muun muassa työhön liittyvillä joustoilla (esimerkiksi mahdollisuus osa-aikatyöhön), perustamalla rekrytointia tukeva työryhmä sekä työnantajakuvaan kehittämällä. Lisäksi on panostettu työnohjaukseen ja täydennyskoulutukseen.²⁴

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Taulukossa (2) on kuvattu toisen asteen opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalvelujen menojen kehitys vuosilta 2019–2022. Taulukon luvut ovat tuhansina euroina.

Taulukko 2. Toisen asteen kuraattori- ja psykologipalvelujen talousvertailu vuosilta 2019–2022.²⁵

Vuosi	Kuraattoripalvelujen toimintamenot	Psykologipalvelujen toimintamenot
2022	-723 565,86	-522 132,98
2021	-638 722,93	-640 706,63
2020	-553 338,21	-639 334,36
2019	-513 391,49	-543 349,25

Talousvertailusta havaitaan, että psykologipalvelujen kokonaisrahoitus on ollut vuosina 2019–2020 korkeammalla tasolla, kuin kuraattoripalvelujen. Vuonna 2021 kokonaisrahoitus on ollut molemmissa palveluissa suunnitelleen samalla tasolla. Vuonna 2022 kuraattoripalvelujen rahoitus on psykologipalvelujen rahoitusta korkeammalla

²¹ Opiskeluhoillon psykologi. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opiskeluhoillon-psykologi#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

²² Sähköpostivastaukset 3.3.2022 ja 14.10.2022 opiskeluhoilto.

²³ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoilto.

²⁴ Vantaan kaupungin arviointikertomus 2021, s. 73–74. Tarkastuslautakunta 4.5.2022 § 5; Kasvatuksen ja oppimisen toimialan osavuositarkastus 2/2022 sitovat tavoitteet. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 12.9.2022 § 8; TargetorPro-järjestelmä. Viitattu 9.1.2023.

²⁵ Kirstu (Power BI) - ja SAP Analytics Cloud -talousraportointijärjestelmät. Viitattu 24.5.2022.

8.2.2023

tasolla. Vuoden 2022 alusta tuli voimaan kuraattorien sitova asiakasmitoitus, 670 opiskelijaa per kuraattori. Psykologivakansseista säästyneitä määrärahoja on käytetty osittain kuraattoriresurssin vahvistamiseen. Opiskelijoita ohjautuu nyt enemmän kuraattoreille kuin tilanteessa, jossa kaikki psykologivakanssit olisivat täytettyinä.²⁶

Opiskeluterveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuollon palvelut ovat opiskelijoiden terveyttä edistäviä ja ennalta ehkäiseviä palveluja. Opiskeluterveydenhuolto vahvistaa nuoren omia voimavaroja ja elämänhallintaa, ohjaa huolehtimaan terveydestä, ehkäisee syrjäytymistä ja tukee aikuistumisessa. Toisen asteen oppilaitoksissa opiskelijoille tarjotaan terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä opiskeluvuonna ja lääkärin tarkastus ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna.²⁷

Opiskeluterveydenhuoltoon kuuluu myös sairauksien hoito. Opiskelija saa sairaanhoitopalvelut pääsääntöisesti oman asuinalueensa terveysasemalta ja ulkokuntalainen opiskelija siltä terveysasemalta, jonka alueella oppilaitos sijaitsee.²⁸

Sosiaali- ja terveysministeriön mitoitussuositus edellyttää toisella asteella yhden kokopäiväisen terveydenhoitajan 570 opiskelijaa kohti ja yhden kokopäiväisen lääkärin 1 800 opiskelijaa kohti²⁹.

Psykiatristen sairaanhoitajien työ on käynnistynyt vuonna 2019 osassa Vantaan toisen asteen oppilaitoksista. Tällä hetkellä toisen asteen oppilaitoksissa työskentelee neljä psykiatrista sairaanhoitajaa. He tukevat opiskelijoiden elämänhallintaa sekä auttavat psyykkisesti kuormittavissa tilanteissa.³⁰ Psykiatrisen sairaanhoitajan vastaanotolle ei tarvita lähetettä eikä opiskelijalla tarvitse olla todettua mielenterveys- tai päihdeongelmaa. Opiskelija voi hakeutua vastaanotolle itse tai työntekijän ohjauksena. Psykiatrisen sairaanhoitajan tutkimus- tai hoitojakso koostuu 1–6 käynnistä. Tavoitteena on ennalta ehkäistä psyykkisten oireiden pitkittymistä tai vaikeutumista, tukea ja motivoida itsehoitoon sekä ohjata jatkohoitoon.³¹

Psykiatristen sairaanhoitajien palvelut tukevat nuorille suunnattuja lakisääteisiä palveluja. Psykiatristen sairaanhoitajien tarjoama palvelu ei vähennä eikä korvaa lakisääteisten palvelujen tarvetta. Henkilöstöresurssien riittävyys lakisääteisissä palveluissa tulee varmistaa suhteessa valtakunnallisiin suosituksiin ja palvelutarpeeseen. Resurssintarkastusten arviointi kuuluu jatkossa hyvinvointialueelle.³²

²⁶ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhuolto.

²⁷ Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto. <https://www.vantaa.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/koulu-ja-opiskeluterveydenhuolto>. Viitattu 13.5.2022; Opiskeluterveydenhuolto. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opiskeluterveydenhuolto#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

²⁸ Opiskeluterveydenhuolto. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opiskeluterveydenhuolto#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

²⁹ Hyvinvointia Vantaan lukiolaisille – Lukiodien yhteinen opiskeluhuoltosuunnitelma 2021, s. 5. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 24.1.2022 § 17; Opiskeluterveydenhuollon opas 2021, s. 26.

³⁰ Opiskeluterveydenhuolto. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opiskeluterveydenhuolto#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022; Vastaus Liike Nyt valtuustoryhmän ja 25 muun valtuutetun aloitteeseen psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut osaksi Vantaan peruskoulujen oppilashuoltoa. Kaupunginvaltuusto 25.4.2022 § 10; Mielenterveyspalvelut aikuisille. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/mielenterveyspalvelut-aikuisille#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

³¹ Mielenterveyspalvelut aikuisille. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/mielenterveyspalvelut-aikuisille#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

³² Vastaus Liike Nyt valtuustoryhmän ja 25 muun valtuutetun aloitteeseen psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut osaksi Vantaan peruskoulujen oppilashuoltoa. Kaupunginvaltuusto 25.4.2022 § 10.

8.2.2023

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Taulukossa (3) on kuvattu toisen asteen opiskeluterveydenhuollon menojen kehitys vuosilta 2019–2022. Taulukon luvut ovat tuhansina euroina.

Taulukko 3. Toisen asteen opiskeluterveydenhuollon talousvertailu vuosilta 2019–2022.³³

Vuosi	Toimintamenot
2022	-897 284,75
2021	-863 095,70
2020	-871 237,41
2019	-802 231,88

3.2. Lukiot

Vantaalla on viisi suomenkielistä ja yksi ruotsinkielinen lukio. Suomenkieliset lukiot ovat kooltaan 457–1 231 opiskelijan oppilaitoksia, keskokooltaan 732 opiskelijaa.³⁴ Ruotsinkielisen lukion opiskelijamäärä on noin 150.³⁵

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukioiden tuli voimaan 1.8.2021 uusi opetussuunnitelma, jonka mukaisesti toiminnan kehittämistä on jatkettu vuoden 2022 aikana. Kehittämisen tavoitteena on lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa, vahvistaa koulutuksen laatua ja oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. Vuonna 2022 laajennetun oppivelvollisuuden piiriin tulevat vuonna 2006 syntyneet, peruskoulun päättävät opiskelijat.³⁶

Keskeiset tavoitteet

Vuonna 2022 keskeisinä tavoitteina ovat oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvien käytänteiden suunnittelu ja kehittäminen, kulttuuri- ja kielitietoisuuden lisääminen ja näkyväksi tekeminen sekä opiskelijoiden hyvinvoinnin tukeminen. Oppivelvollisuuden laajenemisen osalta keskitytään yhtenäisten käytänteiden luomiseen ja niiden vakiinnuttamiseen muun muassa opiskelijoiden ohjauksen, opintojen edistymisen seurannan sekä oppivelvollisuuden suorittamisen valvonnan osalta.³⁷

Opiskelijoiden hyvinvointia vahvistetaan kiinnittämällä huomiota arjen kohtaamisiin ja vuorovaikutukseen. Etäopetuksen aikana kertyneitä osaamisvajeita paikataan tarjoamalla tukiopetusta, järjestämällä mahdollisuuksia opintojen kertaamiseen, pienryhmäopetuksella sekä erityisopettajan tuella. Tiivistetään edelleen yhteistyötä opiskeluhuollon, opetushenkilöstön sekä sosiaali- ja terveystoimen välillä. Kehitetään palveluja ja tukitoimia, joilla vahvistetaan toisen asteen koulutuksen läpäisyyttä.³⁸

³³ Kirstu (Power BI) - ja SAP Analytics Cloud -talousraportointijärjestelmät. Viitattu 24.5.2022.

³⁴ Vantaan kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnitelma 2022–2031, s. 28. Kaupunginvaltuusto 19.12.2022 § 5.

³⁵ Helsingin gymnasium. <https://www.sivistysvantaa.fi/helsingegymnasium/artikkelit/TRuEcYghg/vemarvi.html>. Viitattu 24.5.2022.

³⁶ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 140 ja 142–143. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

³⁷ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 143. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

³⁸ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 143. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

8.2.2023

Toiminnan keskeiset muutokset ja palvelujen kehittäminen

Väestöennusteiden mukaan lukiokoulutukseen tarvitaan lähivuosina merkittävästi lisää aloituspaikkoja. Palveluverkkoa tulee kehittää, jotta kaikille oppivelvollisille voidaan varmistaa opiskelupaikka toisen asteen koulutuksessa.³⁹ Kaupunkitasoisen palveluverkkosuunnitelman 2022–2031 mukaan tavoitteena on tarjota opiskelupaikka lukioissa 60 prosentille peruskoulun päättävistä nuorista. Vuonna 2021 Vantaan lukioissa oli aloituspaikkoja noin 52 prosentille peruskoulun päättävästä ikäluokasta.⁴⁰

Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus aloitetaan elokuussa 2022. Koulutuksen tavoitteena on vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä ja sen päätteeksi ylioppilastutkinto.⁴¹

Valtio on myöntänyt koronapandemian vaikutusten tasoittamiseksi lukiokoulutukseen avustusta 0,7 miljoonaa euroa vuosille 2021–2023. Lisäksi lukiokoulutukseen on suunnattu kaupungin omassa koronatoipumissuunnitelmassa 66 000 euroa.⁴² Valtion avustuksella on muun muassa järjestetty tukea eri oppiaineissa opiskelijoiden tarpeiden mukaisesti. Opiskelijan ohjauksen tukitoimia on lisätty palkkaamalla lisähenkilöstöä ja lisäämällä jo olemassa olevan henkilöstön mahdollisuuksia toteuttaa tukitoimia. Lukioissa on annettu ohjausta ja tukea pienryhmissä sekä järjestetty tukiovetusta pienryhmissä ja yksilökohtaisesti. Tukitoimien kohdentamisessa huomioitiin lukiokohdaiset tarpeet. Kaupungin omalla koronan toipumisrahalla on osaltaan lisätty opetuksen määrää.⁴³

Vantaa⁴⁴ on hakenut syksyllä 2022 uutta valtionavustusta koronapandemian vaikutusten tasoittamiseksi. Haetun avustuksen suuruus on 0,87 miljoonaa euroa ja se kohdistuu vuosille 2022–2024. Avustus on tarkoitettu kohdentaa oppimisen tukeen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Suunniteltuja toimenpiteitä ovat muun muassa mahdollisuus opintojen kertaamiseen, tuettu opiskelu, kielitietoisien pedagogiikan vahvistaminen sekä lukioden yhteisen pienryhmän perustaminen opiskelijoille, joilla on haasteita jaksamisen, mielenterveyden tai sosiaalisten tilanteiden kanssa. Lisäksi kasvatuksen ja oppimisen toimialalla on valmistelussa syksyllä 2022 esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen yhteinen hankehakemus yhteisöllisen opiskeluhoitoon kehittämiseksi. Lukiokoulutuksen osalta mahdollisella hankerahoituksella on tarkoitus palkata monikulttuurisuusohjaaja. Ohjaajan tehtävänä olisi henkilökunnan kulttuuritietoisuuden ja opiskelijan tilanteen ymmärryksen lisääminen sekä maahan muuttaneiden opiskelijoiden tukeminen ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistäminen. Tavoitteena on lisätä yhteisöllisyyttä, edistää sosiaalista vuorovaikutusta, tukea ja kehittää yhteisöllisten hyvinvointiryhmien toimintaa sekä vähentää opiskelijoiden yksinäisyyden kokemuksia.⁴⁵

³⁹ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 143. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁴⁰ Vantaan valtuustoseminaarin 12.–13.5.2022 aineisto; Vantaan palveluverkkosuunnitelma 2022–2031, s. 28–29. Kaupunginvaltuusto 19.12.2022 § 5.

⁴¹ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 143. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁴² Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 143. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁴³ Sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus.

⁴⁴ Tarkennus: toisen asteen koulutuksen palvelualue.

⁴⁵ Sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus.

8.2.2023

3.3. Nuortenkeskus Nuppi

Nuortenkeskus Nuppi tarjoaa matalan kynnyksen apua elämänhallinnan kysymyksissä, sosiaalisissa suhteissa sekä mielenterveys- ja päihdeasioissa 13–21-vuotiaille vantaalaisille nuorille. Nuortenkeskus Nupista saadun tiedon mukaan suurin asiakasryhmä ovat 16–18-vuotiaat nuoret. Etenkin lukioissa opiskelevat tytöt ovat iso asiakasryhmä.⁴⁶ Tukea tarjotaan yksilökeskusteluihin, terapeuttisiin tukikeskusteluihin, seksuaalineuvonnan, perhetapaamisten, vanhemmuuden tuen ja ryhmätoiminnan keinoin. Nupissa työskentelee sairaanhoitajia, sosiaaliohjaajia, sosiaalityöntekijöitä, psykologeja ja perheterapeutti. Nuori tai vanhempi voivat olla itse yhteydessä Nuppiin tai yhteistyökumppani voi konsultoida Nupin työntekijää. Työskentely alkaa aina tilannearvioilla, jonka jälkeen sovitaan jatkosta ja tavoitteista yhteistyössä nuoren, huoltajan ja muiden arvioon osallistuneiden kanssa.⁴⁷

Nuortenkeskus Nupin toiminta on laajentunut keväällä 2022 Tikkurilan ohella Myyrmäkeen⁴⁸. Laajentumista varten lisättiin vakanssimäärää 14 vakanssilla. Vakanssit jakautuvat seuraavasti: 3 psykologia, 3 sosiaalityöntekijää, 3 sosiaaliohjaajaa, sairaanhoitaja, perheterapeutti, lääkäri, esihenkilö ja toimistosihteeri. Lokakuussa 2022 vakansseista oli täyttämättä vielä viisi.⁴⁹

Kaupunginvaltuustoon nähden sitova talouden tavoite on toimialatasoinen. Taulukossa (4) on kuvattu Nuortenkeskus Nupin menojen kehitys vuosilta 2019–2022. Taulukon luvut ovat tuhansina euroina. Määrärahoja on lisätty tasaisesti. Vuoden 2022 määrärahoissa näkyy toiminnan laajeneminen Myyrmäkeen.

Taulukko 4. Nuortenkeskus Nupin talousvertailu vuosilta 2019–2022.⁵⁰

Vuosi	Toimintamenot
2022	-1 511 498,19
2021	-1 015 965,24
2020	-961 162,59
2019	-943 968,20

⁴⁶ Sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi.

⁴⁷ Nuortenkeskus Nupin palvelut. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/nuortenkeskus-nupin-palvelut#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

⁴⁸ Vantaan kaupungin arviointikertomus 2021, s. 80. Tarkastuslautakunta 4.5.2022 § 5; Talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8; Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan selvitys kaupungin hallitukselle Vantaan kaupungin arviointikertomuksesta 2021. Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta 12.9.2022 § 10; Nuortenkeskus Nuppi avaa toisen toimipisteen Myyrmäkeen. 1.6.2022. <https://www.vantaa.fi/fi/ajankohtaista/tiedote/nuortenkeskus-nuppi-avaa-toisen-toimipisteen-myyrmakeen>. Viitattu 13.6.2022.

⁴⁹ Vastaus Liike Nyt valtuustoryhmän ja 25 muun valtuutetun aloitteeseen psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut osaksi Vantaan peruskoulujen oppilashuoltoa. Kaupunginvaltuusto 25.4.2022 § 10; sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi.

⁵⁰ Kirstu (Power BI) - ja SAP Analytics Cloud -talousraportointijärjestelmät. Viitattu 24.5.2022.

8.2.2023

3.4. Nuorten hyvinvoinnin edistäminen muussa kaupungin toiminnassa

Kaupunkikulttuurin toimialan palveluilla on vahva yhteys koettuun hyvinvointiin. Palvelujen avulla torjutaan yksinäisyyttä ja eriarvoistumista. Kaupunkikulttuurin toimialan teemapalvelualue vuonna 2022 on nuorisopalvelut. Nuorisopalvelujen tehtävänä on parantaa vantaalaisten nuorten hyvinvointia, edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä ja yhteisöllisyyttä. Nuorisotyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.⁵¹

Toimintaympäristössä on nähtävissä nuorten elinolojen ja hyvinvoinnin entistä voimakkaampaa jakautumista. Nuoret jakaantuvat yhä vahvemmin hyvinvoivaan enemmistöön ja entistä huonommin voiviin nuoriin, joita on arviolta 10–20 prosentin osuus kaikista nuorista. Vantaan nuorille kasautuu useita erilaisia syrjäytymisen riskitekijöitä. Muun muassa toimeentulotukea saavien, mielenterveysdiagnoosin saaneiden sekä ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa jäävien osuudet ovat muita kuusikkokuntia⁵² suurempia. Myös ylisukupolvinen syrjäytyminen on Vantaalla muita kuusikkokuntia voimakkaampaa.⁵³

Kaupungin nopea kasvuvauhti ja nuorten määrän lisääntyminen näkyvät palvelutarpeen kasvuna myös nuorisotyössä. Maahanmuuttajataustaisen väestön kasvava osuus luo tarvetta pohtia uusia tapoja saavuttaa etenkin niitä nuoria aikuisia, joilla on tuen tarvetta ja joita ei saavuteta perinteisin keinoin. Vantaa on Suomen monikulttuurisin kaupunki. Monikulttuurisuus näkyy erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa. Ikäryhmittäin 0–15-vuotiaista 20,7 prosenttia ja 16–29-vuotiaista 19,8 prosenttia on muunkielisiä. Ruotsinkielisen väestön osuus 0–17-vuotiaista on 2,5 prosenttia. Nuorisopalvelut pyrkivät vastaamaan näihin haasteisiin muun muassa etsivän ja jalkautuvan työn, erityisnuorisotyön ja työpajatoiminnan keinoin, sekä tiivistämällä yhteistyötä eri yhteistyökumppaneiden kanssa niin kaupungin sisällä kuin laajemminkin.⁵⁴

Vuonna 2022 jatketaan oppilaitoksissa toteutettavan erityisnuorisotyön kehittämistä. Tavoitteena on kirkastaa toiminnan tavoitteita ja toimenpiteitä yhteistyössä toisen asteen toimijoiden kanssa. Yhteistyötä monikulttuuristen järjestöjen kanssa tiivistetään, jotta löydetään tapoja tukea entistä paremmin myös maahanmuuttajataustaisia nuoria. Nuorisopalvelujen toimintaa toteutetaan ja kehitetään perustoiminnan lisäksi useiden hankkeiden kautta. Vantaan nuorisopalvelut on toiminut aloitteellisena Nuorten turvallisuuden tunteen muuttumista sekä hyvinvoinnin muutoksia koronan aikaan tutkivan laadullisen tutkimushankkeen käynnistämisessä. Vantaan lisäksi hankkeessa ovat mukana Helsingin, Espoon, Kauniaisten ja Tampereen kaupungit sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeen päätoteuttajana toimii Nuorisotutkimusseura ry, mutta tutkimukseen on osallistunut laaja joukko muitakin tutkijoita. Hanke alkoi elokuussa 2021 ja päättyi keväällä 2023.⁵⁵

3.5. Käytössä olevat hoitomenetelmät ja niiden vaikuttavuus

⁵¹ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 148–149 ja 166. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁵² Kuusikkokunnat: Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu.

⁵³ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 166. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁵⁴ Vantaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2018–2022, s. 5. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7; Vantaan monikulttuurisuussuunnitelma 2018–2022, s. 7. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7; Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 166–167. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8.

⁵⁵ Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025, s. 167–168. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8; Nuoruus korona-ajan kaupungeissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasaumista 2020–2022. Kaupunginvaltuuston info 15.9.2022. Selostus.

8.2.2023

Nuorten henkisen hyvinvoinnin tukemiseksi Vantaan opiskeluholloissa käytetään useita erilaisia näyttöön perustuvia hoitomenetelmiä. Työntekijöitä myös jatkuvasti koulutetaan eri menetelmien käyttöön. Lyhytterapeuttisen työotteen koulutuksen on saanut noin 86 prosenttia lukioden psykologeista ja 93 prosenttia kuraattoreista. Menetelmä on saanut erinomaisen palautteen soveltuvuudestaan opiskeluholloin psyko-logien ja kuraattorien työhön. Lyhytterapeuttinen työote mahdollistaa työntekijän osaa-misen hyödyntämisen monipuolisesti ja tukikäytien yksilöllisen räätälöinnin opiskeli-jan tarpeiden mukaisesti.⁵⁶ Seuraavassa kuvataan näitä menetelmiä ja niiden vaikutta-vuutta opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisessä.

3.5.1. IPC-menetelmä

IPC (interpersonal counselling) on masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon suunniteltu menetelmä, jota tarjotaan peruskouluissa, toisen asteen oppilaitoksissa ja matalan kynnyksen mielenterveyspalveluissa. Siinä käsitellään ihmissuhteita ja merkittäviä elä-mäntapahtumia keskustelun ja harjoitteiden avulla. Menetelmässä yritetään löytää kei-noja vähentää masennusoireita. Tavoitteena on myös vahvistaa läheisiä ihmissuhteita ja helpottaa suhteissa ilmeneviä haasteita. Menetelmä pohjautuu interpersonaaliseen psykoterapiaan, joka kehitettiin alun perin aikuisten masennuksen hoitoon. Menetel-mästä on omat versionsa nuorille ja aikuisille. Nuorten kanssa menetelmää on käy-tetty Suomessa vuodesta 2016 alkaen.⁵⁷

Suurin osa opiskeluholloin terveydenhoitajista on koulutettu IPC-menetelmän käyt-töön. Nuortenkeskus Nupin henkilöstöstä vain muutama (10 %) on saanut menetelmä-koulutuksen. Menetelmä ei sovellu hyvin Nuortenkeskus Nupin palveluvalikoimaan, koska palveluihin hakeutuvilla nuorilla on lähtökohtaisesti vähintään keskivaikea ma-sennus. Koulutuksesta on vastannut HUSin koordinoima Terapiat etulinjaan -hanke.⁵⁸

3.5.2. Cool Kids -ryhmäinterventio

Cool Kids on kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan perustuva ahdistuksen hoito-oh-jelma lapsille ja nuorille. Ohjelmaa voi toteuttaa sekä yksilö- että ryhmämuotoisena. Tapaamiskertoja on noin kymmenen. Hoito-ohjelmaa on käytetty pitkään ja tutkittu laajasti eri puolilla maailmaa. Tutkimukset osoittavat, että ohjelmaan osallistuminen vähentää merkittävästi ahdistuneisuusoireita sekä ryhmä- että yksilömuotoisena toteu-tettuna. Tutkimusten mukaan noin 60 prosenttia lapsista ja nuorista pääsee eroon en-sisijaisesta ahdistuneisuushäiriöstään hoitajakson loppuun mennessä. HUSin lasten ja nuorten psykiatriassa Cool Kids hoito-ohjelma on otettu käyttöön vuonna 2015.⁵⁹

Cool Kids -ryhmät ovat käynnistyneet Nuortenkeskus Nupissa, vaikka henkilöstöstä vasta muutama (10 %) on saanut menetelmäkoulutuksen. Menetelmä soveltuu hyvin

⁵⁶ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoito.

⁵⁷ IPC – Mitä IPC on? https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/apu_kaytan-nossa/IPC/Pages/mita_IPC_on.aspx. Viitattu 2.6.2022; Lasten ja nuorten hoitoon soveltuvat menetelmät. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustu-vat-tuki-ja-hoitomenetelmat/lasten-ja-nuorten-hoitoon-soveltuvat-menetelmat>. Viitattu 27.10.2022.

⁵⁸ Sähköpostivastaus 23.11.2021 perhe- ja sosiaalipalvelut; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto; sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi.

⁵⁹ Cool Kids – Mikä on Cool Kids? https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/apu_kaytan-nossa/CoolKids/Pages/mika_on_cool_kids.aspx. Viitattu 2.6.2022; Lasten ja nuorten hoitoon soveltuvat menetelmät. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustu-vat-tuki-ja-hoitomenetelmat/lasten-ja-nuorten-hoitoon-soveltuvat-menetelmat>. Viitattu 27.10.2022.

8.2.2023

Nuortenkeskus Nupin asiakkaille ja sillä on saavutettu hyviä tuloksia nuorten ahdistuksen hoidossa. Koulutuksesta on vastannut HUSin koordinoima Terapiat etulinjaan -hanke.⁶⁰

3.5.3. Muita menetelmiä

Nuortenkeskus Nupissa muutama työntekijä (13 %) on saanut IPT (interpersonaalinen psykoterapia) koulutuksen. Menetelmän kohderyhmänä ovat masentuneet nuoret. Tavoitteena on oireiden helpottuminen sekä sosiaalisten taitojen ja ongelmanratkaisukyvyn paraneminen. Menetelmä on ollut hyvin vähäisellä käytöllä, koska koulutuksesta on kulunut jo useita vuosia eikä menetelmää ole riittävästi sovellettu käytännön työssä.⁶¹

Nuortenkeskus Nupissa yksi työntekijä on saanut TF-KKT (traumakeskeinen kognitiivinen käyttäytymisterapia) koulutuksen. Menetelmän kohderyhmänä ovat 6–18-vuotiaat lapset ja nuoret, jotka kärsivät traumakokemuksesta tai traumaperäisestä stressihäiriöstä. Menetelmä on koettu toimivaksi Nuortenkeskus Nupin palveluvalikoimaan. Menetelmäkoulutuksen on kuitenkin saanut vasta yksi työntekijä, joten menetelmästä hyöttyä arviointihetkellä vain pieni asiakasryhmä.⁶²

Nuortenkeskus Nupissa puolet työntekijöistä on saanut ohjatun omahoidon menetelmäkoulutuksen. Ohjattu omahoito on matalan kynnyksen hoitomuoto, jossa ammattilaisen työaika pyritään käyttämään mahdollisimman vähän. Työntekijä auttaa asiakasta asettamaan omahoidon tavoitteet, löytämään oikean omahoito-ohjelman, ohjaa toimintaa, motivoi asiakasta ja seuraa hoidon vaikuttavuutta. Koulutuskokonaisuus on vielä käynnissä, joten käytännön kokemuksia menetelmän soveltamisesta ei vielä ole saatavissa.⁶³

⁶⁰ Sähköpostivastaus 23.11.2021 perhe- ja sosiaalipalvelut; sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi.

⁶¹ Sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi; Lasten ja nuorten hoitoon soveltuvat menetelmät. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustuvat-tuki-ja-hoitomenetelmat/lasten-ja-nuorten-hoitoon-soveltuvat-menetelmat>. Viitattu 27.10.2022.

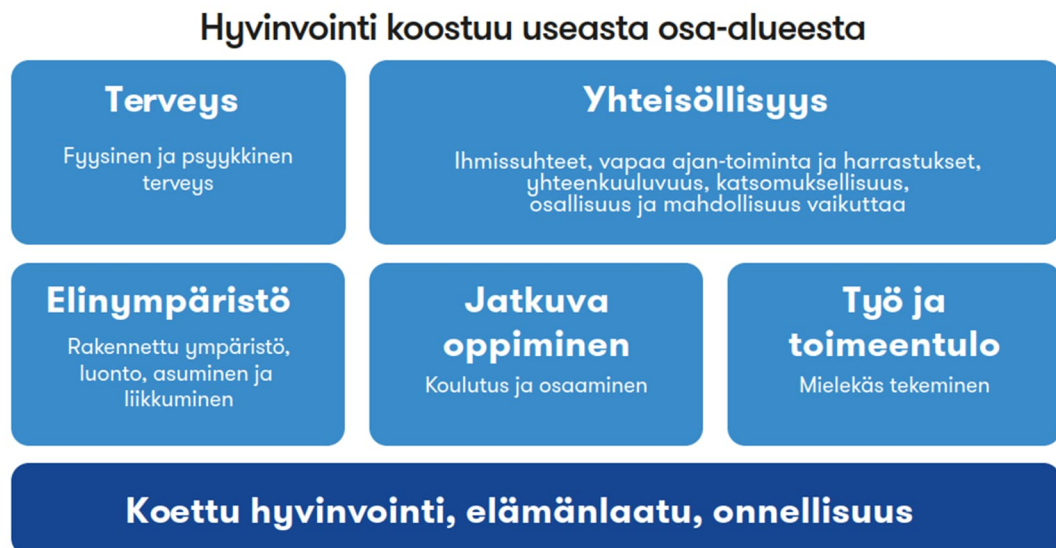
⁶² Sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi; Lasten ja nuorten hoitoon soveltuvat menetelmät. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustuvat-tuki-ja-hoitomenetelmat/lasten-ja-nuorten-hoitoon-soveltuvat-menetelmat>. Viitattu 27.10.2022.

⁶³ Sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi; Hoitovalikoiman laajentaminen – ohjattu omahoito ja etulinjan lyhytterapia. Terapiat etulinjaan -seminaari 1.11.2021. Viitattu 27.10.2022.

8.2.2023

4. Lukiolaisten henkinen hyvinvointi

Vantaan hyvinvointiohjelmassa 2018–2022 on määritelty hyvinvoinnin käsite. Yksilön hyvinvointi nähdään laajana ja monitasoisena kokonaisuutena ja näiden yhteisvaikutuksena. Ohjelmassa yksilön hyvinvoinnin osa-alueiksi on tunnistettu (kuvion 1 mukaisesti) terveys, yhteisöllisyys, elinympäristö, jatkuva oppiminen sekä työ ja toimeentulo. Näistä eri osa-alueista muodostuu yksilön kokema hyvinvointi, elämänlaatu ja onnellisuus.⁶⁴

Kuvio 1. Hyvinvoinnin osa-alueet.⁶⁵

Suurin osa vantaalaisista nuorista voi hyvin. Huolestuttavaa kouluterveyskyselyn 2021 tuloksissa kuitenkin on, että aiempaa useampi nuori kokee terveytensä keskinertaiseksi tai huonoksi ja reilu kolmannes nuorista on ollut huolissaan mielialastaan kuluneen 12 kuukauden aikana. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn perusteella nuorten, erityisesti tyttöjen, ahdistuneisuus, yksinäisyyden kokemus ja koulu-uupumus ovat yleistyneet. Keskeisimpiä havaintoja vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä on, että tyttöjen ja poikien kokemus omasta hyvinvoinnistaan eroaa toisistaan entistä voimakkaammin.⁶⁶

Keväällä 2022 toteutettiin valtakunnallinen opiskeluhoitopalvelujen seurantatutkimus (OPA 2022). Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL) sekä Opetushallitus toteuttavat tutkimuksen joka toinen vuosi. Kyselyn kohdejoukkona ovat perus- ja toisen asteen opiskeluhoitopalveluissa työskentelevät terveydenhoitajat, kuraattorit, psykologit ja lääkärit. Seurantatutkimuksen perusteella aiempaa suuremmat tuen tarpeet ja lisääntynyt tarve monialaiselle työlle viittaavat opiskelijoiden ongelmien kasautumiseen ja monimutkaistumiseen. Erityisesti nuorten mielenterveysongelmien, poissaolojen ja opiskeluvaikeuksien sekä yksinäisyyden ja arjenhallinnan ongelmien arvioitiin edelleen lisääntyneen. Opiskeluhoitopalvelut ovat paikoin heikentyneet lukuvuonna 2021–2022, kun terveydenhoitajia ja lääkäreitä on siirretty koronan torjuntaan liittyviin tehtäviin. Lisäksi tärkeimpien yhteistyötahojen, kuten lasten- ja nuorisopsykiatrian palvelujen saatavuudessa on edelleen suuria haasteita. Opiskeluhoitopalvelut eivät

⁶⁴ Vantaan hyvinvointiohjelma 2018–2022, s. 5–6. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7.

⁶⁵ Vantaan hyvinvointiohjelma 2018–2022, s. 6. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7.

⁶⁶ Yhteenveto Vantaan kouluterveyskyselyn tuloksista 2021; Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

8.2.2023

kansallisella tasolla ole pystyneet vastaamaan riittävästi opiskelijoiden palvelutarpeen lisääntymiseen, mikä on kerryttänyt palveluvelkaa.⁶⁷

Vantaan opiskeluhuollosta saadun tiedon mukaan lukiolaisilla mielialaoireet, kuten ahdistus ja masennus ovat suurimmat syyt psykologien palveluihin hakeutumiselle. Nuoret hakeutuvat tarkkaavaisuuteen ja keskittymiseen liittyvien huolien takia aikaisempaa useammin opiskeluhuollon psykologien vastaanotolle. Myös kuraattorien työn näkökulmasta nuorten henkinen hyvinvointi on huonontunut. Mielialaoireet, kuten ahdistus, masennus ja itsetuhoisuus ovat lisääntyneet. Lisäksi ihmissuhdepulmat, sosiaalisten tilanteiden vaikeudet ja perheiden haastavat tilanteet, kuten taloudelliset ja mielenterveydelliset haasteet, näkyvät vastaanotoilla. Erilaiset vaikeudet opiskelussa ja jopa kouluun tuleminen on enenevässä määrin osalle nuorista vaikeaa. Opiskeluajan pidentäjien määrä on koko ajan kasvussa. Akuuttitapaamisten tarve ja kriisi-työ yksilö- ja yhteisötason työssä ovat lisääntyneet. Monet asiat ovat nuorilla jo niin hankalia, että oppilaitoksen opiskeluhuollon tukitoimet eivät enää riitä tilanteessa. Arviolta 10–20 prosenttia opiskeluhuollon asiakkaista hyötyisi raskaammista palveluista. Raskaammilla palveluilla tarkoitetaan tässä yhteydessä erikoissairaanhoidon lisäksi esimerkiksi Nuortenkeskus Nupin palveluja. Haasteena on muiden palvelujen jonotilanne.⁶⁸

4.1. Hyvinvointia tukeva tukiverkko

Lukioissa toimii laaja opiskelijoiden hyvinvointia tukeva tukiverkko. Tukiverkon keskeinen osa ovat opiskeluhuollon palvelut (terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi ja kuraattori). Oppilaitoksissa on tarjolla myös lakisääteistä opiskeluhoitoa täydentäviä psykiatristen sairaanhoitajien vastaanottoja. Lisäksi lukioiden muu henkilökunta toimii tukiverkon osana. Yhteistyö on moniammatillista. Tässä tarkastelussa hyvinvoinnilla tarkoitetaan erityisesti henkistä hyvinvointia ja nuorten mielenterveyden tukemista.⁶⁹

Nuorten mielenterveyspalvelut koostuvat kuvion (2) mukaisesti monien toimijoiden verkostosta. Palvelujen perustan muodostavat oppilaitoksen henkilökunta yhdessä opiskeluhuollon kanssa. Mikäli oppilaitoksessa annettava tuki ja varhainen hoito eivät riitä, tarjoaa Nuortenkeskus Nuppi syvällisempää asiantuntemusta opiskeluhuollon toimijoiden tueksi. Opiskeluhoito ja Nuortenkeskus Nuppi tekevät yhteistyötä HUS Nuorisopsykiatrian kanssa. Poliklinikalla arvioidaan mahdollinen pidempiaikaisen hoidon tarve erikoissairaanhoidossa. Hoito toteutuu pääsääntöisesti avohoitona. Hoidon jälkeisen kuntoutuksen ja seurannan vastuutahon määrittäminen on tärkeää.⁷⁰

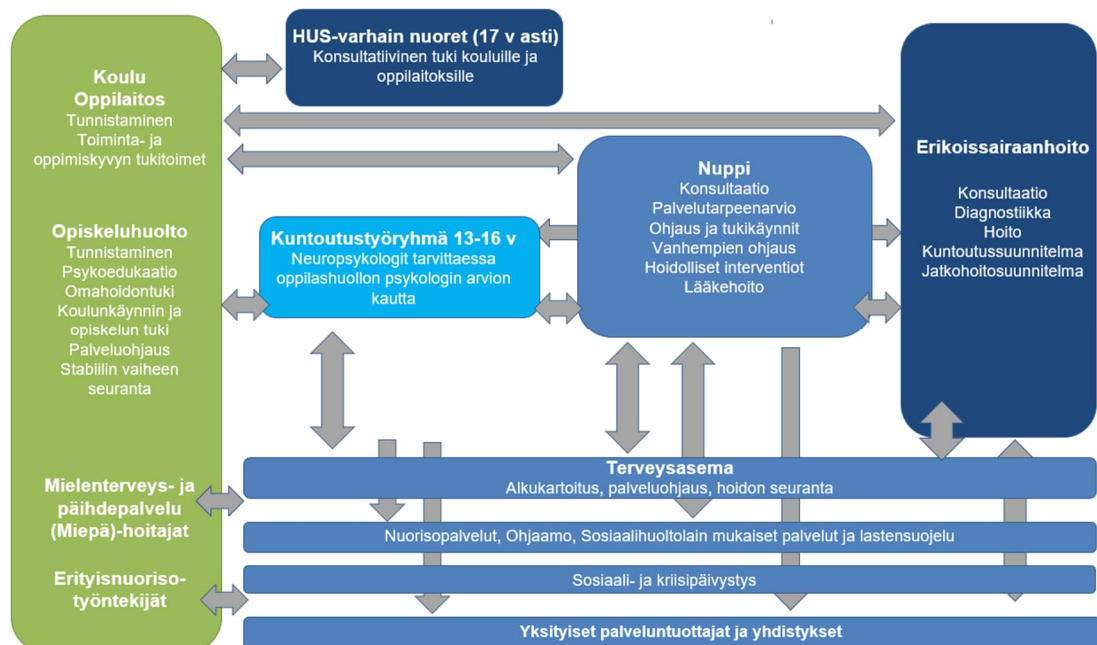
⁶⁷ Hietanen-Peltola M. ym. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhoitopalveluissa – OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

⁶⁸ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoito.

⁶⁹ Nuorten MT-palvelukokonaisuuden kuvaus. <https://vantaa.sharepoint.com/sites/Hoitopolut/SitePages/MT-Nuoret-Sanallinen-kuvaus.aspx>. Viitattu 25.5.2022; Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoito.

⁷⁰ Nuorten MT-palvelukokonaisuuden kuvaus. <https://vantaa.sharepoint.com/sites/Hoitopolut/SitePages/MT-Nuoret-Sanallinen-kuvaus.aspx>. Viitattu 25.5.2022.

8.2.2023

Kuvio 2. Nuorten mielenterveyspalvelujen kokonaisuus.⁷¹

Yhteistyörakenteiden vahvistamiseksi lukukauden/-vuoden alussa kaikki opiskelu- huollon toimijat tapaavat ja tutustuvat toisiinsa sekä sopivat yhteistyökäytännöistä. Tapaamiseen kutsutaan mukaan myös muut nuorten elämänhallintaa ja mielenter- veyttä tukevat työntekijät, kuten erityisnuorisotyöntekijät sekä mielenterveys- ja päih- detyötä tekevät sairaanhoitajat (miepä-hoitajat). Opiskelu- huollon toimijoiden on vält- tämätöntä tutustua myös oppilaitoksen rehtoriin, erityisopettajiin ja muihin hyvinvointi- toimijoihin. Moniammatillisella yhteistyöllä varmistetaan, että eri tilanteissa toimitaan nuoren edun mukaisesti parhaalla mahdollisella tavalla. Nuoren terveyden ja hyvin- voinnin edistämiseksi verkostossa saadaan luovuttaa ja hyödyntää tietoja yhdessä sovitulla tavalla ja sovitun tarkoituksen. Tietojen luovutukseen ja hyödyntämiseen tulee olla nuoren ja tarvittaessa huoltajien lupa.⁷²

Nuoren suostumuksella hänen tuekseen voidaan muodostaa asiantuntijaryhmä eten- kin silloin, kun tarvitaan monialaista yhteistyötä. On tärkeää, että nuori ja hänen huol- tajansa ovat mukana ryhmässä. Seuraavalle ammattilaiselle ohjaamisen sijasta ryh- män kokoonpanossa otetaan huomioon nuoren tapauskohtaiset tarpeet. Esimerkiksi havaituista mielenterveysongelmista voidaan keskustella seuraavassa terveydenhoi- tajan tai lääkärin tapaamisessa yhdessä oppilaitoksen psykologin kanssa. Mielenter- veyden- ja päihdetyötä tekevä sairaanhoitaja voidaan kutsua yhteiseen tapaamiseen, jos nuorella on mielenterveys- ja/tai päihdeongelmia tai niihin liittyviä huolia.^{73 74}

Taulukossa (5) on kuvattu opiskelu- huoltoryhmän kokoonpano vertailussa mukana olevissa kaupungeissa. Opiskelu- huoltoryhmään kuuluu aina pääsääntöisesti reh-

⁷¹ Nuorten mielenterveyspalvelujen kokonaisuus. <https://vantaa.sharepoint.com/sites/Hoitopolut/SitePages/MT-Nuoret-Kaavio.aspx> (mukaillen). Viitattu 25.5.2022.

⁷² Nuorten MT-palvelukokonaisuuden kuvaus. <https://vantaa.sharepoint.com/sites/Hoitopolut/SitePages/MT-Nuoret-Sanallinen-kuvaus.aspx>. Viitattu 25.5.2022; Hietanen-Peltola M. ym. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat on- gelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskelu- huoltopalveluissa – OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tut- kimuksesta tiiviisti 32/2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

⁷³ Mielenterveys- ja päihdetyötä tekevät sairaanhoitajat. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/mielenterveyspalvelut-aikuisille#tab-introduction>. Viitattu 25.5.2022.

⁷⁴ Nuorten MT-palvelukokonaisuuden kuvaus. <https://vantaa.sharepoint.com/sites/Hoitopolut/SitePages/MT-Nuoret-Sanallinen-kuvaus.aspx>. Viitattu 25.5.2022; Kodin ja oppimisen yhteistyömalli. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 7.11.2022 § 8.

8.2.2023

tori/johtaja, terveydenhoitaja/lääkäri, kuraattori ja psykologi. Opettaja/erityisopettaja/opinto-ohjaaja kuuluvat Vantaalla vaihtelevasti ryhmään, kun Helsingissä ja Espoossa hän on aina osa ryhmää. Opiskelijaedustajan ja vanhempien/hoitajien edustajan kuuluminen ryhmään on yleisempää Vantaalla kuin vertailukaupungeissa.

Taulukko 5. Opiskeluhoitoryhmän kokoonpanon kaupunkikohtainen vertailu vuodelta 2020.⁷⁵

Vuosi 2020	Vantaa	Helsinki	Espoo	Koko maa
Opiskeluhoitoryhmän kokoonpano	78	74	78	75
Rehtori/johtaja	100 <i>Kyllä</i>	83 <i>Toteutuu hyvin</i>	98 <i>Toteutuu hyvin</i>	91 <i>Toteutuu hyvin</i>
Opettaja/erityisopettaja/ opinto-ohjaaja	64 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	98 <i>Toteutuu hyvin</i>
Terveydenhoitaja/lääkäri	100 <i>Kyllä</i>	99 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	96 <i>Toteutuu hyvin</i>
Kuraattori	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	97 <i>Toteutuu hyvin</i>
Psykologi	100 <i>Kyllä</i>	96 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	82 <i>Toteutuu hyvin</i>
Opiskelijoiden edustaja	49 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	26 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	30 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	44 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>
Vanhempien/hoitajien edustaja	30 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	14 <i>Paljon kehitettävää</i>	18 <i>Paljon kehitettävää</i>	19 <i>Paljon kehitettävää</i>

Vantaan toisen asteen oppilaitoksissa on viime vuosina kiinnitetty paljon huomiota opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemiseen. Ammattiopisto Variassa (vuodesta 2020) ja Tikkurilan lukiossa (testaus alkuvuonna 2022) on kokeiltu Annie Advisor -sovellusta⁷⁶, jonka avulla tuen tarpeet voidaan havaita nopeasti. Annie Advisor on opiskelijan ohjauksen ja tuen tarpeen havaitsemiseen suunniteltu sovellus. Sovelluksen ytimessä on chatbot, eli automatisoitu keskustelurobotti, joka ottaa yhteyttä opiskelijaan ja ohjaa häntä oppilaitoksen tarjoamiin tukipalveluihin. Käytännössä sovellus lähettää opiskelijalle tekstiviestin, jossa kysytään, tarvitseeko opiskelija tukea esimerkiksi opintojen suunnittelussa tai jaksamiseen liittyvissä haasteissa. Sovellus ohjaa tuen tarpeessa olevan opiskelijan tarvittaessa oikealle asiantuntijalle, kuten opinto-ohjaajalle tai psykologille. Sovellus voi neuvoa opiskelijan myös erilaisten kirjallisten tukimateriaalien pariin.⁷⁷ Ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa ei käytetä sovellusta, koska sitä ei ole saatavissa ruotsin kielellä⁷⁸.

Palautekyselyn perusteella kokemukset sovelluksen käytöstä ovat olleet positiivisia. Sovellus on hyödyllinen erityisesti niille opiskelijoille, joilla on korkea kynnys pyytää

⁷⁵ TEAviisarin tulokset. Viitattu 19.5.2022.

⁷⁶ Sovellus syntyi Kuntaliiton Klash-kuntahaastekilpailun tuloksena, jossa haettiin ratkaisua muun muassa toisen asteen opintojen keskeyttämiseen. Nuorten elämänhallintaan, hyvinvointiin ja sosiaaliseen asemaan liittyvät ongelmat ennakoivat opiskelun keskeyttämistä ja syrjäytymisen riskin kasvua. Kuntaliiton Klash-kilpailun ratkaisu Annie Advisor tukee nuoria opintopolullaan. <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2020/kuntaliiton-klash-kilpailun-ratkaisu-annie-advisor-tukee-nuoria-opintopolullaan>. Viitattu 8.6.2022.

⁷⁷ Annie Advisor -sovellus auttaa löytämään tukea tarvitsevat opiskelijat. 13.5.2022. <https://www.vantaa.fi/fi/ajankoh- taista/artikkeli/annie-advisor-sovellus-auttaa-loytamaan-tukea-tarvitsevat-opiskelijat>. Viitattu 8.6.2022; Klash-kilpailusta ponnistanut Annie-tukibotti vähensi opintojen keskeyttämistä. <https://kuntalehti.fi/uutiset/klash-kilpailusta-ponnis- tanut-annie-tukibotti-vahensi-opintojen-keskeyttamista/>. Kuntalehti 25.10.2022. Viitattu 27.10.2022.

⁷⁸ Sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukiokoulutus.

8.2.2023

tukea suoraan koulun henkilökunnalta. Kynnys ottaa yhteyttä opiskeluhooltoon tai psykiatriseen sairaanhoitajaan voi olla korkea monesta eri syystä. Sovellus tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden tuoda matalalla kynnyksellä esiin tuen tarpeensa, joka muutoin olisi saattanut jäädä kertomatta. Opiskelijoiden mieltä painavien erilaisten ongelmien vaikeutumisen tai pitkittymisen ennalta ehkäisyssä on tärkeää, että huolenaiheisiin päästään puuttumaan ajoissa. Sovellusta voidaan jatkossa hyödyntää myös lyhyiden hyvinvointi- tai mielipidekyselyjen tekemisessä. Sovellus on vaikuttanut positiivisesti myös Vantaan ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden määrään.⁷⁹

On tärkeää, että tieto tuen mahdollisuuksista on lukioissa helposti saatavilla. Palvelujen moninaisuus ja työnjaot eri toimijoiden välillä voivat näyttäytyä epäselvinä. Avun ja tuen saamisen tulisi olla mahdollisimman helppoa, eikä vaatia suuria ponnisteluja. Toisinaan pelkkä inhimillinen kohtaaminen on riittävää. Opiskelijat kaipaavat lukioissa välittävää aikuista, joka on kiinnostunut heidän voinnistaan. Hyvinvointia tukevia elementtejä tulisi sulauttaa arjen käytänteisiin ja pieniin arjen kohtaamisiin.⁸⁰

4.2. Palveluihin pääsy

Järjestämisvastuu

Kunnan on järjestettävä opiskeluhoolto alueellaan sijaitsevien perusopetuksen, lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoille. Opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhoollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä pyynnön esittämisestä lukien. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Opiskeluterveydenhuoltoon (terveydenhoitaja/lääkäri) on oltava mahdollisuus saada välittömästi yhteys arkipäivisin virka-aikana. Vuoden 2023 alusta velvoitteet koskevat hyvinvointialuetta.⁸¹

Kuraattori- ja psykologipalvelut

Oppilas- ja opiskelijahuoltolakea on muutettu joulukuussa 2021 siten, että sitovaksi asiakasmitoitukseksi tuli 1.1.2022 alkaen 670 oppilasta/opiskelijaa per koulukuraattori ja 1.8.2023 alkaen 780 oppilasta/opiskelijaa per koulupsykologi. Vantaalla sitovat asiakasmitoitukset toteutuvat arviointihetkellä vakanssien osalta. Psykologien rekrytointihaasteiden vuoksi palvelut toteutuvat kuitenkin vaillinaisesti.⁸²

Taulukossa (6) on lukioiden opiskeluhoollon psykologien ja kuraattorien asiakasmitoituksen kehitys vuosilta 2019–2022. Mitoituksissa näkyy vakanssimäärien lisääntyminen vuoden 2022 alussa, erityisesti kuraattorien kohdalla. Psykologien rekrytoinnissa on haasteita.

Taulukko 6. Lukioiden opiskeluhoollon psykologien ja kuraattorien asiakasmitoituksen kehitys vuosina 2019–2022.⁸³

Vuosi	2019	2020	2021	2022
-------	------	------	------	------

⁷⁹ Annie Advisor -sovellus auttaa löytämään tukea tarvitsevat opiskelijat. 13.5.2022. <https://www.vantaa.fi/fi/ajankoh-taista/artikkeli/annie-advisor-sovellus-auttaa-loytamaan-tukea-tarvitsevat-opiskelijat>. Viitattu 8.6.2022; Klash-kilpailusta ponnistanut Annie-tukibotti vähensi opintojen keskeyttämistä. <https://kuntalehti.fi/uutiset/klash-kilpailusta-ponnis-tanut-annie-tukibotti-vahensi-opintojen-keskeyttamista/>. Kuntalehti 25.10.2022. Viitattu 27.10.2022.

⁸⁰ Saarelainen N, Saarinen M, Jahnukainen M. 2022. Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma. Julkaisussa Kaitala P, Uusinoka S (toim.), Erityisen hyvä tuki ja ohjaus oppijan oikeus, opettajan taito. Nro 2/2022. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna. Sivut 27–47.

⁸¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) § 3, § 9, § 15 ja 17 §.

⁸² Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto.

⁸³ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto.

8.2.2023

Psykologit				
Suomenkieliset lukiot	899	911	642	724
Ruotsinkielinen lukio	151 opiskelijaa/0,2 psykologia	151 opiskelijaa/0,2 psykologia	164 opiskelijaa/0,2 psykologia	159 opiskelijaa/0,2 psykologia
Kuraattorit				
Suomenkieliset lukiot	996	1 010	715	611
Ruotsinkielinen lukio	151 opiskelijaa/0,2 kuraattoria	151 opiskelijaa/0,2 kuraattoria	151 opiskelijaa/0,2 kuraattoria	151 opiskelijaa/0,2 kuraattoria

Tosiasialliset asiakasmäärät ovat vaihdelleet vuosina 2019–2021 psykologeilla 80–95 opiskelijan välillä ja kuraattoreilla 80–120 opiskelijan välillä. Opiskeluhuollosta saadun tiedon mukaan vuonna 2022 asiakkaita arvioidaan olevan psykologeilla 95–100 ja kuraattoreilla 100–120. Psykologi- ja kuraattoripalveluissa ei ole jonotuskäytäntöä.⁸⁴

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 3 §:n mukaan yhteisötyön tulisi olla ensisijainen työmuoto. Vantaalla yksilötyö on korostunut (noin 80 %), koska muissa palveluissa on usein pitkiä jonoja ja perustason lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut kaipaavat vahvistusta. Tällä hetkellä opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit tukevat osaa myös sellaisista opiskelijoista, joiden kuuluisi olla hoidollisempien raskaampien palvelujen piirissä.⁸⁵ Kuraattori- ja psykologityössä on vuoden 2022 tavoitteena nostaa yhteisöllisen opiskeluhuollon osuus kokonaistyöstä 30 prosenttiin.⁸⁶

Ensimmäinen tapaamisaika toisen asteen psykologeille järjestetään kiireellisyysarvion perusteella. Arvio tehdään heti yhteydenoton saavuttua. Kiireettömäksi arvioidussa tilanteessa ensikäyntiaika voi venyä oppilaitoksesta, vuodenajasta ja työtilanteesta riippuen useampiin viikkoihin. Tapaamisaika annetaan opiskelijalle tiedoksi heti tilannearvioinnin jälkeen. Opiskelijan tueksi saatetaan kuitenkin aloittaa jo muita tukitoimia ennen ensimmäistä varsinaista vastaanottokäyntiä. Kiireellisissä tapauksissa vastaanottoaika järjestetään viivytyksettä.⁸⁷

Psykologien osalta seurataan, kuinka suuri osa vastaanottoajoista on pystytty antamaan seitsemän työpäivän määräajassa. Taulukossa (7) on kuvattu, miten suurelle osalle opiskelijoista, ei ole pystytty tarjoamaan vastaanottoaikaa määräajan puitteissa. Vuonna 2020 psykologipalveluissa osuus on prosentuaalisesti kaksinkertaistunut edelliseen vuoteen verrattuna. Vasta määräajan ylittymisen jälkeen vastaanottoajan psykologille saaneiden osuus on edelleen kasvanut vuonna 2021.⁸⁸ Psykologien suuret rekrytointivaikeudet ovat jatkuneet vuonna 2022 eikä psykologipalveluja ole pystytty tarjoamaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain edellyttämällä tavalla. Useammasta toisen asteen oppilaitoksesta puuttuu psykologin palvelut kokonaan rekrytointiongelmien takia, eikä palvelua ole siten pystytty järjestämään eikä määräajan toteuttamisaikaa laskemaan. 1.8.2022 psykologivakanssien täyttöaste oli 47,9 prosenttia,

⁸⁴ Sähköpostivastaukset 3.3.2022 ja 14.10.2022 opiskeluhuolto.

⁸⁵ Vantaan kaupungin arviointikertomus 2021, s. 72. Tarkastuslautakunta 4.5.2022 § 5; Hietanen-Peltola M. ym. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhoitopalveluissa – OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhuolto.

⁸⁶ Sähköpostivastaus 3.3.2022 opiskeluhuolto.

⁸⁷ Sähköpostivastaus 3.3.2022 opiskeluhuolto.

⁸⁸ Sähköpostivastaukset 12.4.2022 ja 14.10.2022 opiskeluhuolto.

8.2.2023

vuoden lopussa 52,9 prosenttia.⁸⁹ Psykologien koulutus- ja pätevyysvaatimuksiin ei ole tullut muutoksia, jotka selittäisivät tilannetta. Kuntatyönantajan vetovoima suhteessa yksityissektoriin on opiskeluhuollon arvion mukaan heikentynyt. Kuraattoripalvelujen osalta Apotti-asiakastietojärjestelmä ei mahdollista määrärahojen tilastointia. Vuoden 2022 arvio on tehty käsikäyttöisellä kahden viikon seurannalla. Vuosilta 2019–2021 käsikäyttöistä tilastointia ei ole käytettävissä.⁹⁰

Taulukko 7. Osuus asiakkaista, jotka eivät ole saaneet vastaanottoaikaa seitsemän työpäivän määräajassa vuosina 2019–2022.⁹¹

Vuosi	2019	2020	2021	2022
Toinen aste/psykologit	12,4 %	24,6 %	28,0 %	18,9 %
Toinen aste/kuraattori				3,0 %

Ruotsinkielisessä perus- ja toisen asteen koulutuksessa työskentelee kaksi kuraattoria, joista toinen vastaa kuraattoripalvelujen järjestämisestä ruotsinkielisessä lukiossa.⁹²

Arvioinnin yhteydessä saatujen tietojen perusteella psykologien ja kuraattorien resurssit on jaettu tasa-arvoisesti eri lukioiden kesken. Samoin opiskeluterveydenhuollon palveluja on saatavissa tasavertaisesti eri oppilaitoksissa. Rakenteellista eroa palvelujen saatavuudessa ei ole. Toki saatavuuteen vaikuttaa, jos esimerkiksi tietystä lukioista puuttuu psykologi. Ajoittain myös opiskeluterveydenhuollossa voi olla tilanteita, joissa palvelua on niukemmin tarjolla. Näissä tilanteissa terveydenhuollon resurssit kohdennetaan uudelleen oppilaitosten välillä.⁹³ Kielellä ei myöskään ole vaikutusta palvelujen saatavuuteen, koska tarvittaessa käytetään tulkkia. Ruotsinkielisessä lukiossa palvelua saa ruotsiksi. Tulkin käyttö voi joidenkin asiakkaiden kohdalla aiheuttaa haasteita keskustella asioista samalla tavalla kuin ilman tulkkia. Pääsääntöisesti tulkin käytössä ei kuitenkaan ole esiintynyt ongelmia. Tulkkien saatavuus on ollut hyvää.⁹⁴

Opiskeluterveydenhuollon palvelut

Sosiaali- ja terveysministeriön mitoitussuositus edellyttää toisella asteella yhden kokopäiväisen terveydenhoitajan 570 opiskelijaa kohti ja yhden kokopäiväisen lääkärin 1 800 opiskelijaa kohti.⁹⁵

Arvioinnissa ei ollut käytettävissä vuoden 2022 terveydenhoitaja ja lääkärikohtaisia asiakasmitoituksia Vantaan opiskeluterveydenhuollon osalta. Opiskeluhoitosuunnitelman mukaan terveydenhoitajien osalta sosiaali- ja terveysministeriön mitoitussuositus toteutui vuonna 2021. Lääkäriresurssista sen sijaan oli puutetta. Opiskeluterveydenhuollon yhteystietoluettelon perusteella terveydenhoitaja on tavattavissa arkipäivisin kaikissa lukioissa. Lääkäri on tavattavissa keskimäärin kahtena päivänä kuukaudessa.⁹⁶

⁸⁹ Kasvatuksen ja oppimisen toimialan osavuositarkastus 2/2022 sitovat tavoitteet. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 12.9.2022 § 8; TargetorPro-järjestelmä. Viitattu 9.1.2023.

⁹⁰ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto.

⁹¹ Sähköpostivastaukset 12.4.2022 ja 14.10.2022 opiskeluhoolto.

⁹² Välmående för gymnasisterna i Vanda. Helsinges gymnasiums studerandevårdsplan 2022, s. 9. Svenskspråkiga sektionen inom nämnden för fostran och lärande 15.6.2022 § 8. Viitattu 8.9.2022.

⁹³ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto.

⁹⁴ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto.

⁹⁵ Hyvinvointia Vantaan lukiolaisille – Lukioiden yhteinen opiskeluhoitosuunnitelma 2021, s. 5. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 24.1.2022 § 17; Opiskeluterveydenhuollon opas 2021, s. 26.

⁹⁶ Hyvinvointia Vantaan lukiolaisille – Lukioiden yhteinen opiskeluhoitosuunnitelma 2021, s. 6. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 24.1.2022 § 17; Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteystiedot. Viitattu 7.11.2022; Koulu- ja neuvolalääkäreiden sijoitukset ja yhteystiedot. Viitattu 7.11.2022.

8.2.2023

Nuortenkeskus Nupin palvelut

Nuortenkeskus Nupista saadun tiedon mukaan palvelutarpeeseen pystytään, syksyn 2022 tilanteessa, vastaamaan hyvin. Haasteita on ollut psykologien rekrytoinnissa. Lokakuussa 2022 seitsemästä psykologinvakanssista kuusi oli saatu täytettyä. Nuortenkeskus Nupin toiminnan laajentuminen Länsi-Vantaalle Nuppi Myyrmäen avautumisen myötä on nopeuttanut nuorten palveluihin pääsyä. Jonotusaika on laskenut merkittävästi ja syyskuussa 2022 keskimääräinen jonotusaika oli 14 vuorokautta, vuoden lopussa 24 vuorokautta. Nuortenkeskus Nupista ei ole saatavissa tilastoja toisen asteen opiskelijoiden jonotusajoista tai jonossa olevien asiakkaiden määristä. Jonossa olevien asiakkaiden määrä kaikkienensa oli vuoden 2021 joulukuussa 172 nuorta ja keskimääräinen jonotusaika oli 50 vuorokautta. Syyskuussa 2022 jonossa olevien asiakkaiden määrä oli 66 ja keskimääräinen jonotusaika 14 vuorokautta.⁹⁷

Opiskelijoiden kokemus palveluihin pääsystä

Kouluterveyskyselyssä on kartoitettu vuosina 2017–2021 opiskelijoiden kokemusta koulukuraattorille ja -psykologille pääsyn helppoudesta. Vuoden 2021 tulosten perusteella valtaosa (83,6 %) Vantaan lukiolaisista koki päässeensä hyvin kuraattorin vastaanotolle. Helsingissä vastaava osuus oli 78,5 prosenttia ja Espoossa 75,0 prosenttia. Koulupsykologille pääsy oli hieman vaikeampaa. Vuonna 2021 Vantaan lukiolaisista 78,9 prosenttia koki päässeensä hyvin psykologin vastaanotolle. Tilanne oli parempi kuin Kauniaisissa (74,4 %), Helsingissä (71,1 %) tai Espoossa (66,6 %).⁹⁸

Käänteisesti tarkasteltuna koulukuraattorin vastaanotolle ei, yrityksistä huolimatta, päässyt 7,7 prosenttia Vantaan lukiolaisista. Espoossa vastaava osuus oli 8,4 prosenttia ja Helsingissä 9,9 prosenttia. Psykologin vastaanotolle pääseminen oli hankalampaa. Yrityksistä huolimatta Vantaan lukiolaisista 9,4 prosenttia ei päässyt vuonna 2021 psykologin vastaanotolle. Tilanne oli parempi kuin Espoossa (12,8 %), Kauniaisissa (14,0 %) tai Helsingissä (17,0 %).⁹⁹

4.3. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

TEAvisarissa julkaistut tiedot tukevat oppilaitoksissa toteutettavan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön suunnittelua ja kehittämistä. Ne myös mahdollistavat tehdyn työn seurannan ja arvioinnin tarjoamalla samalla vertailutietoa muista lukioista ja kunnista. Tiedot perustuvat joka toinen vuosi toteutettavaan tiedonkeruuseen, joka lähetetään kaikkiin Manner-Suomen lukioihin. Viimeisimmässä tiedonkeruussa vuonna 2020 tiedot toimitti 95 prosenttia lukioista. Kuntakohtaiset tiedot ovat nähtävissä [TEAvisari-verkkopalvelussa](#). Palvelussa esitetään myös lukiokohtaiset tiedot, mikäli lukiot ovat antaneet luvan tietojen julkaisemiseen.¹⁰⁰

Taulukossa (8) on kuvattu TEAvisarin perusteella opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien kehitys Vantaan lukioissa vuosina 2012–2020. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet kokonaisuutena tarkastellen ovat parantuneet tasaisesti, poikkeuksena vuosi 2018. Viimeisimmän tiedonkeruun perusteella opiskelijoiden vaikutusmahdoli-

⁹⁷ Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan selvitys kaupunginhallitukselle Vantaan kaupungin arviointikertomuksesta 2021. Sosiaali- ja terveyslautakunta 12.9.2022 § 10; sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi.

⁹⁸ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022 ja 7.6.2022.

⁹⁹ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022 ja 7.6.2022.

¹⁰⁰ TEAvisarin tulokset. Viitattu 12.5.2022.

8.2.2023

suudet Vantaan lukioissa olivat aikasarjaverailun parhaimmat. Vaikutusmahdollisuuksiin vaikuttavien eri osatekijöiden tuloksia voi tarkastella yksityiskohtaisemmin liitteestä 5.

Taulukko 8. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet Vantaan lukioissa vuosina 2012–2020.¹⁰¹

Vuosi	2012	2014	2016	2018	2020
Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet	77	79	80	64	92

Taulukossa (9) on kuvattu TEAviisarin mukaisia opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksia Helsingin, Espoon ja Vantaan lukioissa vuonna 2020. Lisäksi vertailussa on mukana koko maa. Helsingin ja Espoon tulokset olivat koko maan keskiarvon tasolla. Vantaalla vaikutusmahdollisuudet olivat tulosten perusteella paremmat kuin vertailukaupungeissa. Vaikutusmahdollisuuksiin vaikuttavien eri osatekijöiden kaupunkikohtaisia tuloksia voi tarkastella yksityiskohtaisemmin liitteestä 6.

Taulukko 9. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien kaupunkikohtainen vertailu vuodelta 2020.¹⁰²

Vuosi 2020	Vantaa	Helsinki	Espoo	Koko maa
Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet	92	70	70	68

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia on kartoitettu myös kouluterveyskyselyssä. Vuosina 2017–2021 toteutettujen kouluterveyskyselyjen tulosten perusteella osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet hyviksi oli arvioinut 11,6–15,9 prosenttia Vantaan lukiolaisista. Espoolaiset (13,7 %) ja helsinkiläiset (11,8 %) lukiolaiset olivat vuonna 2021 arvioineet osallistumis- vaikuttamismahdollisuutensa jonkin verran paremmiksi kuin vantaalaiset (11,6 %), joskin ero Helsinkiin oli hyvin pieni. Tytöt arvioivat kriittisemmin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan kuin pojat. Kauniassissa lukiolaiset olivat arvioineet osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutensa vertailukaupunkien heikoimmiksi (9,4 %).¹⁰³

Lukiolaisbarometrin¹⁰⁴ vuoden 2022 tulosten perusteella Uudenmaan alueella lähes puolet (46 % täysin tai osittain samaa mieltä) vastaajista koki voivansa vaikuttaa oppilaitoksensa asioihin, esimerkiksi opetukseen ja viihtyisyyteen. Vuoden 2019 tulosten mukaan vastaava osuus oli 38 prosenttia. Opiskelijoiden kokemus vaikutusmahdollisuuksistaan on kehittynyt myönteisesti edellisestä mittauksesta.¹⁰⁵

Osallistuva Vantaa -ohjelman puitteissa toimiva Vantaan kaupungin osallisuusverkosto on luonut syksyllä 2022 osallisuuden menetelmäpankin. Menetelmäpankkiin on koottu erilaisia menetelmiä, joita on mahdollista hyödyntää osallisuuden ja asukasvuorovaikutuksen toteuttamisessa. Pankissa on esitelty myös menetelmiä, jotka soveltuvat erityisesti lasten ja nuorten osallistamiseen ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen soveltuvia menetelmiä

¹⁰¹ TEAviisarin tulokset. Viitattu 12.5.2022.

¹⁰² TEAviisarin tulokset. Viitattu 12.5.2022.

¹⁰³ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022 ja 7.6.2022.

¹⁰⁴ Lukiolaisbarometri on lukio-opiskelijoille suunnattu kysely opinnoista, arjesta ja tulevaisuudesta. Ensimmäinen Lukiolaisbarometri toteutettiin vuonna 2019. Vuoden 2022 tiedonkeruuseen osallistui 63 oppilaitosta (48 oppilaitosta vuonna 2019) ja 6 469 lukiolaista (3 062 lukiolaista vuonna 2019).

¹⁰⁵ Lukiolaisbarometri 2022 tulokset. Viitattu 13.9.2022.

8.2.2023

ovat muun muassa aktiivinen kuuntelu, havainnointi ja jalkautuminen. Lasten ja nuorten osallisuutta toteutetaan ja vahvistetaan myös Lapsiystävällinen kunta -ohjelman kautta.¹⁰⁶

Vantaan suomenkielisestä lukiokoulutuksesta saadun tiedon mukaan lukiot kannustavat opiskelijoita osallistumaan vaikuttamiseen lukion sisällä. Lukioissa myös kannustetaan opiskelijoita osallistumaan vaikuttamiseen lähialueella ja valtakunnallisesti. Saadun tiedon mukaan jokaisessa lukiossa toimii opiskelijakunnan hallitus, jolla on mahdollisuus osallistua yhteisöllisen hyvinvointiryhmän kokouksiin. Lukuvuonna 2021–2022 opiskelijaedustusta oli kuitenkin vain yhdessä tai kahdessa kokouksessa. Opiskelijoiden näkemyksiä kartoitetaan lukioden yhteisen kehittämisen osalta aina sopivissa tilanteissa, kuten uusia palveluja suunniteltaessa. Esimerkiksi Annie Advisor -sovelluksen kokeilun yhteydessä kartoitettiin opiskelijoiden ajatuksia sovelluksesta.¹⁰⁷

Vantaan ruotsinkielisestä lukiokoulutuksesta saadun tiedon mukaan opiskelijoilla on hyvät mahdollisuudet vaikuttaa opetukseen ja opiskeluun. Opiskelijoiden näkemyksiä kartoitetaan vuosittain erilaisilla kyselyillä. Opiskelijoiden edustajat osallistuvat myös oppilaitoksen johtoryhmän kokouksiin. Pienessä lukiossa osallistumis- ja vaikuttamis- mahdollisuudet ovat joustavat.¹⁰⁸

4.4. Väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaava työ

Koulukiusaaminen lisää nuoren turvattomuuden tunnetta ja on vakava uhka terveydelle, hyvinvoinnille ja koulumotivaatiolle. Kiusaaminen vaikuttaa kouluviihtyvyyteen, heikentää opintosuorituksia sekä aiheuttaa poissaoloja. Kiusatuilla on myös keskimääräistä enemmän mielenterveyden häiriöitä. Heillä esiintyy erilaisia psyykkisiä ongelmia, itsetunto-ongelmia sekä ihmissuhdeongelmia. Koulukiusatut kärsivät usein samanaikaisesti yksinäisyydestä, masentuneisuudesta ja ahdistuneisuudesta. Kiusaaminen aiheuttaa myös epäluottamusta muihin ihmisiin ja syrjäytymistä. Pitkällä aikajänteellä kiusatuksi joutumisella on merkittävä vaikutus riskiin sairastua masennukseen ja ahdistuneisuushäiriöihin.¹⁰⁹

Lukiolaki sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki velvoittavat laatimaan suunnitelman opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan opiskeluhooltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä oppilaitoksen henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Suunnitelma voi olla myös kahden tai useamman oppilaitoksen yhteinen. Koulutuksen järjestäjän on seurattava opiskeluhooltosuunnitelman toteutumista.¹¹⁰ Vantaan kaupunginhallitus on hyväksynyt alkuvuodesta 2022 Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimenpideohjelman. Ohjelmassa on lueteltu kiusaamista ehkäisevät toimenpiteet, kuten yhteisöllisen hyvinvoinnin vahvistaminen sekä osallisuuden ja yhteistoiminnan kehittäminen. Lisäksi ohjelmassa on listattu kiusaamiseen puuttumisen toimenpiteet, kuten kiusaamisesta ilmoittaminen ja sovittelutoiminta. Ohjelmassa mainitaan erikseen

¹⁰⁶ Osallisuuden menetelmäpankki 29.8.2022. <https://vantaa.sharepoint.com/sites/Osallisuuspalvelut/SitePages/Menettelm%C3%A4t-ja-k%C3%A4yt%C3%A4nteet.aspx>. Viitattu 19.9.2022.

¹⁰⁷ Sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto.

¹⁰⁸ Sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukiokoulutus.

¹⁰⁹ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) § 13; lukiolaki (714/2018) § 40; Kodin ja oppimisen yhteistyömalli. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 7.11.2022 § 8.

8.2.2023

myös pitkittyneeseen ja haastavaan kiusaamiseen puuttuminen.¹¹¹ Vantaan lukioissa on käytössä hyvinvointikansiot, joissa on sovittu näiden toimien käytännön toteuttamisesta¹¹². Kodin ja oppimisen yhteistyömallin mukaisesti huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa¹¹³.

Kiusaaminen ja väkivalta

Kouluterveyskyselyn vuosien 2017–2021 tulosten perusteella voidaan todeta, ettei koulukiusaaminen ole Vantaan lukioissa kovin yleistä. Kiusaaminen on myös vähentynyt seurantajakson aikana 1,6 prosentista 0,9 prosenttiin. Koko maan tasoon verrattuna koulukiusaaminen on ollut Vantaalla yleisempää vuosina 2017 ja 2019, mutta vuoden 2021 kyselyn tulosten perusteella Vantaalla koulukiusaamista esiintyi vähemmän kuin koko maassa keskimäärin. Tulos on vastaavanlainen sekä tyttöjen että poikien osalta. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella kiusaamista esiintyy Vantaalla (0,9 %) suunnilleen saman verran kuin Espoossa (0,8 %) ja Kauniaisissa (0,8 %), mutta vähemmän kuin Helsingissä (1,3 %).¹¹⁴

Kouluterveyskyselyssä on vuosina 2019–2021 selvitetty fyysisen uhkan kokemusta. Tulosten perusteella fyysisen uhkan kokeminen on vähentynyt Vantaalla 15,3 prosentista 12,7 prosenttiin. Kehityssuunta on ollut laskeva myös vertailukaupungeissa ja valtakunnallisesti. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella fyysisen uhkan kokemista esiintyy Vantaalla (12,7 %) jonkin verran enemmän kuin Kauniaisissa (8,9 %) ja Espoossa (9,2 %), mutta vähemmän kuin Helsingissä (13,1 %). Pojilla fyysisen uhkan kokeminen on huomattavasti yleisempää kuin tytöillä sekä Vantaalla että vertailukaupungeissa. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä vantaalaisista tytöistä 10,9 prosenttia kertoi kokeneensa fyysistä uhkaa (Kauniainen: 5,3 %, Espoo: 6,6 %, Helsinki: 10,1 %). Vastaava osuus pojista oli 15,5 prosenttia (Espoo: 12,5 %, Kauniainen: 14,1 %, Helsinki: 17,7 %).¹¹⁵ Vantaan opiskeluterveydenhuollossa seurataan kouluterveyskyselyjen tuloksia. Jos väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää havaitaan, siihen puututaan. Käytännön keinoina toimivat muun muassa puheeksi ottaminen ja avoin keskustelu, puuttuminen tilanteisiin, erilaiset teemapäivät, jalkautuminen koulun käytäville välitunneilla ja aiheen ottaminen keskusteluun terveystarkastusten yhteydessä. Mikäli asia havaitaan vastaanotolla, asia selvitetään oppilaitostasolla asianosaisten henkilöiden ja tarpeenmukaisen henkilökunnan kanssa. Opiskelijan toiveet huomioidaan asian käsittelyssä.¹¹⁶

Lukiolaisbarometrin vuoden 2022 tulosten perusteella Uudenmaan alueella 82 prosenttia vastaajista raportoi, ettei ole kokenut koulukiusaamista tai väkivaltaa lainkaan. Vastaajista 17 prosenttia kertoi kokeneensa kiusaamista tai väkivaltaa joskus ja yksi prosentti usein. Kiusaamista tai väkivaltaa koetaan useimmiten muiden opiskelijoiden taholta, jolloin se kohdistuu useimmin muunkielisiin ja -sukupuolisiin. Kiusaamisen tai väkivallan kokeminen on melko yleistä myös tyttöjen ja poikien sekä suomen, että ruotsinkielisten keskuudessa. Opiskelijat raportoivat kokeneensa kiusaamista tai väkivaltaa myös opettajien taholta, joskin jonkin verran vähemmän. Muunkieliset ja -suku-

¹¹¹ Kiusaamisen ehkäisy ja puuttumisen toimenpideohjelman tiedoksi merkitseminen. Kaupunginhallitus 17.1.2022 § 23.

¹¹² Lukioden hyvinvointikansion kirjoituspohja. 30.4.2019. Viitattu 10.8.2022; Skolans välmåendepärm – Verksamhetsområdet för fostran och lärande. Svenskspråkiga servicen 07/2022. Viitattu 8.9.2022; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto.

¹¹³ Kodin ja oppimisen yhteistyömalli. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 7.11.2022 § 8.

¹¹⁴ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹¹⁵ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹¹⁶ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto.

8.2.2023

puoliset raportoivat kiusaamis- tai väkivalta kokemuksista hieman useammin. Oppilaitoksen muun henkilökunnan osalta kiusaamis- tai väkivaltakokemukset ovat olleet vähäisempiä eikä niissä korostu muunkielisyys tai -sukupuolisuus samalla tavalla.¹¹⁷

Kasvatuksen ja oppimisen lautakunnan vuoden 2023 talousarvioesitys sisältää strategian mukaisen panostuksen kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumiseen. Toimialalla on varauduttu resurssilisäykseen vaativimpien kiusaamistapausten hoitamiseen Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimenpideohjelman mukaisesti.¹¹⁸

Seksuaalinen häirintä

Kouluterveyskyselyssä on vuosina 2017–2021 selvitetty seksuaalisen häirinnän kokemista oppilaitoksissa. Tulosten perusteella seksuaalinen häirintä on lisääntynyt Vantaalla kokonaisuudessaan 1,6 prosentista 2,5 prosenttiin. Kehityssuunta on ollut kasvava myös vertailukaupungeissa ja valtakunnallisesti. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella seksuaalista häirintää esiintyy Vantaalla (2,5 %) jonkin verran enemmän kuin vertailukaupungeissa Espoossa (1,0 %), Kauniaisissa (1,9 %) ja Helsingissä (2,1 %). Valtakunnallisesti vuonna 2021 seksuaalista häirintää oli kokenut 1,8 prosenttia lukiolaisista. Tytöillä seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat yleisempiä kuin pojilla niin Vantaalla kuin vertailukaupungeissa. Vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä vantaalaisista tytöistä 3,3 prosenttia kertoi kokeneensa seksuaalista häirintää lukiossa (Espoo: 1,5 %, Helsinki: 2,6 %, Kauniainen: 3,3 %). Vastaava osuus pojista oli 1,3 prosenttia (Kauniainen: 0 %, Espoo: 0,3 %, Helsinki: 1,2 %).¹¹⁹ Vantaan opiskeluterveydenhuollossa seurataan kouluterveyskyselyjen tuloksia. Jos väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää havaitaan, siihen puututaan. Käytännön keinoina toimivat muun muassa puheeksi ottaminen ja avoin keskustelu, puuttuminen tilanteisiin, erilaiset teemapäivät, jalkautuminen koulun käytäville välitunneilla ja aiheen ottaminen keskusteluun terveystarkastusten yhteydessä. Mikäli asia havaitaan vastaanotolla, asia selvitetään oppilaitostasolla asianosaisten henkilöiden ja tarpeenmukaisen henkilökunnan kanssa. Opiskelijan toiveet huomioidaan asian käsittelyssä.¹²⁰

Lukiolaisbarometrin vuoden 2022 tulosten perusteella Uudenmaan alueella 93 prosenttia vastaajista raportoi, ettei ole kokenut seksuaalista häirintää lainkaan. Vastaajista 7 prosenttia kertoi kokeneensa seksuaalista häirintää joskus. Seksuaalista häirintää koetaan useimmiten muiden opiskelijoiden taholta, jolloin se kohdistuu useimmin muunsukupuolisiin. Myös tyttöihin kohdistuva seksuaalinen häirintä on melko yleistä. Eri kieliryhmissä ei ole havaittavissa suuria eroja seksuaalisen häirinnän osalta. Poikiin seksuaalista häirintää kohdistuu selvästi vähiten. Opiskelijat raportoivat kokeneensa seksuaalista häirintää myös opettajien ja muun oppilaitoksen henkilökunnan taholta, joskin huomattavasti vähemmän. Muunkieliset raportoivat kokeneensa seksuaalista häirintää hieman useammin.¹²¹

¹¹⁷ Lukiolaisbarometri 2022 tulokset. Viitattu 13.9.2022.

¹¹⁸ Kasvatuksen ja oppimisen toimialan talousarvioesitys vuodelle 2023. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 12.9.2022 § 9.

¹¹⁹ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹²⁰ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto.

¹²¹ Lukiolaisbarometri 2022 tulokset. Viitattu 13.9.2022.

8.2.2023

4.5. Lukiolaisten koulu-uupumus

Huoli lukiolaisten hyvinvoinnista ja jaksamisesta on aiheellinen, sillä lukiokoulutuksen suorittamiseen liittyy poikkeuksellisen vahva suoritushäiriö. Lukiomenestyksellä on suuri merkitys jatko-opintoihin valikoitumisen suhteen.¹²² Vuodesta 2020 alkaen todistusvalinta on ollut pääväylä korkeakouluopintoihin. Käytännössä yli puolet opiskelupaikoista täytetään todistusvalinnalla. Korkeakoulujen valintakokeisiin voivat osallistua ne, joita ei voida valita todistuksen perusteella. Yleisimmin valintakokeeseen osallistuvat hakijat, joilla ei ole soveltuvaa todistusta tai todistuksen arvosanat eivät ole riittävän hyviä.¹²³

Koulu-uupumus on vakava riski nuoren syrjäytymiskehitykselle ja koulutusjärjestelmästä putoamiselle. Pitkittyessään koulu-uupumus voi johtaa masennukseen. Uupumuksella on yhteys stressin kokemiseen, erilaisiin psyykkisiin oireisiin sekä koulunkäynnin vaikeuksiin. Jos nuori stressaantuu perusopetuksen yläluokilla, stressi, erityisesti tyttöjen riittämättömyyden tunteet, lisääntyy entisestään lukiossa. Koulu-uupumus viivästyttää opintoja ja vaikeuttaa siirtymää jatko-opintoihin. Ennalta ehkäisyssä on tärkeää koulu-uupumuksen varhainen tunnistaminen. Tärkeässä asemassa ovat nuoren lähipiiri, opettajat ja kaverit. Koulun aikuisten ja erityisesti opiskeluhoillon tuki nuorille vähentää koulu-uupumusta. Opettajien myönteinen suhtautuminen ja motivointi tukevat nuoria. On tärkeää, että nuori kokee voivansa vaikuttaa elämäänsä, eikä jää yksin.¹²⁴

Vantaan vuoden 2021 hyvinvointikatsauksen mukaan koulu-uupumus ja nuorten kokemaa ahdistuneisuutta ovat lisääntyneet selvästi. Tyttöillä ahdistuneisuus on poikia yleisempää ja kasvanut voimakkaammin.¹²⁵ Ulkopuolisten voi olla toisinaan vaikea huomata nuorten uupumusta. Uupumuksesta huolimatta koulumenestyjät voivat menestyä opinnoissaan erinomaisesti, ja mahdolliset haasteet näyttäytyvät opintojen sijasta muilla elämän osa-alueilla. Lukiolaiset saattavat joskus myös ajatella, että tietynasteinen väsymys kuuluu lukio-opiskeluun. Siksi myös kynnys avun hakemiseen voi olla korkea. Paineita opinnoissa pärjäämiseen tulee opiskelijan omista tavoitteista, kaveripiirin suorituksista ja perheen odotuksista.¹²⁶

Kuviossa (3) on kuvattu Vantaan lukiolaisten koulu-uupumuksen kehitys vuosien 2017–2021 kouluterveyskyselytulosten perusteella. Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos toteuttaa kouluterveyskyselyn joka toinen vuosi. Tulosten perusteella etenkin tyttöjen koulu-uupumus oli lisääntynyt selvästi. Poikien osalta koulu-uupumuksessa ei ollut tapahtunut suuria muutoksia seurantaajakson aikana.

¹²² Saarelainen N, Saarinen M, Jahnukainen M. 2022. Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma. Julkaisussa Kaitala P, Uusinoka S (toim.), Erityisen hyvä tuki ja ohjaus oppijan oikeus, opettajan taito. Nro 2/2022. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna. Sivut 27–47.

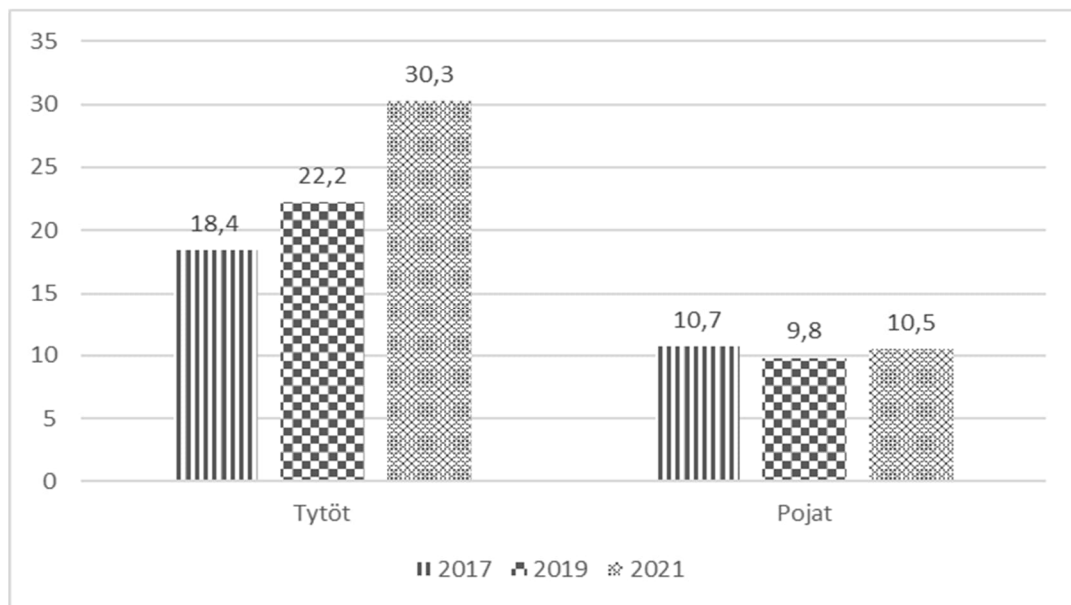
¹²³ Usein kysyttyjä kysymyksiä korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 13.9.2022.

¹²⁴ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹²⁵ Vantaan kaupungin hyvinvointikatsaus 2021 – koronapandemian vaikutukset vantaalaisten hyvinvointiin. Kaupunginvaltuusto 23.5.2022 § 4.

¹²⁶ Saarelainen N, Saarinen M, Jahnukainen M. 2022. Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma. Julkaisussa Kaitala P, Uusinoka S (toim.), Erityisen hyvä tuki ja ohjaus oppijan oikeus, opettajan taito. Nro 2/2022. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna. Sivut 27–47.

8.2.2023

Kuvio 3. Lukiolaisten koulu-uupumuksen kehitys vuosina 2017–2021.¹²⁷

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella vantaalaiset tytöt (30,3 %) kokivat enemmän koulu-uupumusta, kuin espoolaiset (26,4 %), mutta vähemmän kuin helsinkiläiset (32,6 %). Vantaalaiset pojat (10,5 %) kokivat koulu-uupumusta suunnilleen saman verran kuin espoolaiset (10,6 %), mutta jonkin verran vähemmän kuin helsinkiläiset (14,1 %). Kauniaisissa koulu-uupumusta koettiin vertailukaupungeista selvästi vähiten (tytöt: 19,8 %, pojat: 6,6 %).¹²⁸

Vantaan suomenkielisestä lukiokoulutuksesta saadun tiedon mukaan Mieli ry¹²⁹ tuotti lukuvuoden 2021–2022 aikana videokoulutuksen teemasta Hyvän mielen oppilaitos – mielenterveystaitoja lukioon. Koulutuksen aineisto on jaettu opettajien käyttöön. Koulutus sisältää ohjeistuksia ja keinoja, joiden avulla voi käsitellä ja tukea opiskelijoiden jaksamista niin kouluyhteisön kuin yksilönkin tasolla. Lisäksi Vantaan toisen asteen oppilaitoksissa toteutettiin keväällä 2022 opiskeluhoollon tilannekartoitus (navigointi). Kartoitus kohdistettiin oppilaitoskohtaisille opiskeluhoolloryhmille. Siinä keskusteltiin ja pohdittiin toimenpiteitä opiskeluhoollon toteuttamiseen ja ajankohtaisiin ilmiöihin, kuten koulu-uupumukseen.¹³⁰

Ruotsinkielisestä lukiokoulutuksesta saadun tiedon mukaan stressi ja kouluahdistus näkyvät opiskelijoissa. Osa opiskelijoista jättää opintonsa kesken jo varhaisessa vaiheessa, koska kokevat, etteivät arvosanoillaan kuitenkaan pääsisi korkeakouluopintoihin kiinni. Toisinaan lukujärjestys voi olla tiivis ja päivät pitkiä. Viimeisimmässä keväällä 2022 tehdyssä kyselyssä 27 prosenttia vastaajista koki, että työ määrä on ollut suuri tai liian suuri. Opiskelijoiden jaksamiseen ovat vaikuttaneet aikaiset aamut, pitkät koulupäivät, itsenäisen työn suuri määrä, tehtävien paljous ja epäselvyys sekä vaikeudet eri oppiaineissa. Vain pieni osa opiskelijoista on kuitenkaan hakeutunut säännöllisesti erityisopettajan tarjoaman tuen piiriin. Oppilaitoksissa on keskusteltu tavoitteiden selkeydestä ja työrauhaa tukevasta luokkahuonetyöskentelystä.¹³¹

¹²⁷ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹²⁸ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022 ja 7.6.2022.

¹²⁹ MIELE ry on perustettu 1897. Sen perustehtävä on mielenterveyden edistäminen ja ongelmien ehkäisy. Toiminnassa korostuvat muun muassa eri alojen ammattilaisille suunnatut voimavaralähtöiset koulutukset, menetelmät ja materiaalit.

¹³⁰ Sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus.

¹³¹ Sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukiokoulutus.

8.2.2023

Opiskeluterveydenhuollon mukaan koulu-uupumus saattaa näkyä jaksamattomuutena, erilaisina fyysisinä vaivoina, motivaation puutteena, levottomuutena, ahdistuneisuutena ja masennusoireina. Usein koulu-uupumus on myös monen asian summa. Terveystietäjän näkökulmasta koulu-uupumusta havaittaessa järjestetään tukipalveluja, joko terveydenhoitajan, psykiatrisen sairaanhoitajan tai lääkärin toimesta. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden, kuten oppilaitoksen kuraattorin kanssa.¹³² Koulu-uupumus näkyy vuodesta toiseen myös opiskeluhoollon kuraattorien ja psykologien yksilövastaanottotyössä. Koulu-uupumusta kartoitetaan muun muassa tarkoitukseen laaditulla kyselylomakkeella. Opiskelijoita autetaan löytämään keinoja uupumuksen helpottamiseksi.¹³³

4.6. Runsaisiin poissaoloihin puuttuminen ja tuen tarjoaminen

Taulukossa (10) on kuvattu TEAviisarin mukainen opiskelijoiden poissaolojen seurannan kehitys Vantaan lukioissa vuosina 2012–2020. Vuoden 2020 poissaolojen seurannan taso oli hyvä.

Taulukko 10. Opiskelijoiden poissaolojen seurannan kehitys Vantaan lukioissa vuosina 2012–2020.¹³⁴

Vuosi	2012	2014	2016	2018	2020
Poissaolojen seuranta (lukumäärä tiedossa)	72 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	71 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	79 <i>Toteutuu hyvin</i>	85 <i>Toteutuu hyvin</i>

Taulukossa (11) on kuvattu TEAviisarin mukainen opiskelijoiden poissaolojen seurannan kehitys Helsingin, Espoon ja Vantaan lukioissa vuonna 2020. Lisäksi vertailussa on mukana koko maa. Poissaolojen seurannan taso oli Vantaalla samaa luokkaa kuin Espoossa ja koko maan tasolla keskimäärin. Helsingissä poissaolojen seuranta oli jäänyt hieman heikommalle tasolle kuin vertailukaupungeissa.

Taulukko 11. Opiskelijoiden poissaolojen seurannan kehityksen kaupunkikohtainen vertailu vuodelta 2020.¹³⁵

Vuosi 2020	Vantaa	Helsinki	Espoo	Koko maa
Poissaolojen seuranta	85	74	82	83
Poissaolojen lukumäärä tiedossa	85 <i>Toteutuu hyvin</i>	74 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	82 <i>Toteutuu hyvin</i>	83 <i>Toteutuu hyvin</i>

Kouluterveyskyselyssä on vuosina 2017 ja 2019 kartoitettu viikoittaisia ja kuukausittaisia luvattomia poissaoloja. Vantaan lukioissa viikoittaisia luvattomia poissaoloja oli vuonna 2017 yhteensä 5,4 prosentilla ja vuonna 2019 yhteensä 6,1 prosentilla opiskelijoista. Vuoden 2019 tulokset olivat hieman korkeammat kuin Kauniaisissa (3,4 %) ja Espoossa (5,0 %), mutta jonkin verran alhaisemmat kuin Helsingissä (7,4 %).¹³⁶

¹³² Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto.

¹³³ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto.

¹³⁴ TEAviisarin tulokset. Viitattu 12.5.2022.

¹³⁵ TEAviisarin tulokset. Viitattu 12.5.2022.

¹³⁶ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022 ja 7.6.2022.

8.2.2023

Vantaan lukioissa kuukausittaisia luvattomia poissaoloja oli vuonna 2017 yhteensä 18,2 prosentilla ja vuonna 2019 yhteensä 20,8 prosentilla opiskelijoista. Vuoden 2019 tulokset olivat hieman korkeammat kuin Kauniaisissa (16,3 %) ja Espoossa (19,5 %), mutta jonkin verran alhaisemmat kuin Helsingissä (25,8 %).¹³⁷

Vantaan lukioista saadun tiedon mukaan poissaolojen seurannassa ja niihin puuttumisessa noudatetaan yhdessä sovittua toimintamallia. Aineenopettaja merkitsee jokaisella oppitunnilla poissaolot Wilmaan¹³⁸. Poissaolot otetaan opiskelijan kanssa puheeksi varhaisessa vaiheessa ja poissaolojen jatkuessa niistä ilmoitetaan ryhmänohjaajalle. Ryhmänohjaaja seuraa viikoittain ryhmänsä poissaoloja. Mikäli opiskelijalle kertyy poissaoloja, ottaa ryhmänohjaaja opiskelijaan yhteyttä esimerkiksi Wilman kautta. Alaikäisten osalta ryhmänohjaaja soittaa tarvittaessa huoltajalle. Poissaolojen kasautuessa opiskelijan tueksi ja tilanteen selvittämiseksi kootaan tarvittaessa monialainen asiantuntijaryhmä.¹³⁹

4.7. Koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttaman hyvinvointivajeen korjaaminen

Koronapandemian vaikutus vantaalaisten hyvinvointiin ja terveyteen on ollut merkittävä. Pandemian vaikutuksia on tarkasteltu Vantaan vuoden 2021 hyvinvointikatsauksessa. Kasvatuksen ja oppimisen toimialan lisääntyneistä tukitoimista huolimatta koronan aiheuttamien pitkien etäopiskelujaksojen jälkeen kaikkia opiskelijoita ei ole saatu palaamaan toivotulla tavalla lähiopetukseen ja/tai jatkamaan opiskelua¹⁴⁰. Vantaan kaupunginhallitus hyväksyi syksyllä 2021 koronasta toipumissuunnitelman. Toipumissuunnitelman keskeisiksi osa-alueiksi on nostettu muun muassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeminen, oppimisvajeen paikkaaminen sekä syrjäytymisen ehkäisy.¹⁴¹ Toipumissuunnitelman toimenpiteet ovat määräaikaista ja ajoittuvat vuosille 2021–2023, pääpainon ollessa vuodessa 2022. Toipumissuunnitelman mukainen määrärahojen lisäys on yhteensä noin 18 miljoonaa euroa. Eniten lisämäärärahaa kohdentuu sosiaali- ja terveystoimelle vuosille 2021–2022.¹⁴²

Osana toipumissuunnitelmaa lukioihin on palkattu kaksi määräaikaista erityisopettajaa heinäkuun 2023 loppuun saakka. Määräaikaaisuudet pyritään vakinaistamaan elokuusta 2023 alkaen. Erityisopettajien määrän lisääminen on antanut mahdollisuuden tukea enemmän niin opiskelijoita kuin opettajakin. Lukiokoulutuksen kurssimääriä on lisätty, jolloin ryhmäkoot ovat hieman pienentyneet. Tukiopetuksen määrää lisäämällä on autettu tukea tarvitsevia nuoria sekä pienryhmissä että yksilöopetuksena.¹⁴³

¹³⁷ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022 ja 7.6.2022.

¹³⁸ Wilma on tietojärjestelmä, jota käytetään muun muassa kodin ja koulun väliseen viestintään. Järjestelmää voidaan käyttää myös opiskelijan lukujärjestysten, poissaolojen ja opintosuoritusten seurantaan.

¹³⁹ Sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus; sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukio-koulutus; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhuolto.

¹⁴⁰ Kasvatuksen ja oppimisen toimialan selvitys kaupunginhallitukselle Vantaan kaupungin vuoden 2021 arviointikertomuksesta. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 12.9.2022 § 7.

¹⁴¹ Vantaan kaupungin hyvinvointikatsaus 2021 – koronapandemian vaikutukset vantaalaisten hyvinvointiin. Kaupunginvaltuusto 23.5.2022 § 4.

¹⁴² Vantaan valtuustoseminaarin 26.–27.8.2021 aineisto.

¹⁴³ Toipumissuunnitelman väliraportti – katsaus toimenpiteiden etenemiseen. Kaupunginhallitus 19.9.2022 § 12, s. 30.

8.2.2023

Suurin osa vantaalaisista nuorista on tyytyväisiä elämäänsä. Tyytyväisyys on kuitenkin laskenut selvästi kaikissa ikäryhmissä, erityisesti tyttöjen osalta. Nuorten kokema tyytyväisyys elämäänsä on koronapandemian aikana heikentynyt myös valtakunnallisesti.¹⁴⁴

Vantaan suomenkielisestä lukiokoulutuksesta saadun tiedon mukaan huhtikuussa 2020 toteutettiin etäopetuskysely. Kysely kohdistui toisen asteen koulutuksen henkilökuntaan ja johtoon. Kyselyssä kartoitettiin muun muassa opiskelijoiden tavoittamista, etätyön vaikutuksia henkilöstön hyvinvointiin, viestintää sekä tarvittavaa pedagogista ja teknistä tukea. Lukiolaisten ajatuksia etäopetuksesta kartoitettiin joulukuussa 2021. Kyselyissä ei kuitenkaan suoraan selvitetty oppimisvajeita. Vantaan lukiolaisten saadun tiedon mukaan kattavaa selvitystä oppimisvajeesta ei ole tehty. Aiheesta on kuitenkin keskusteltu säännöllisesti lukioiden rehtoreiden tapaamisissa. Oppimisen haasteet ovat näkyneet muun muassa siten, että opintoja pidennetään aiempaa useammin ja kursseja on keskeytynyt tavanomaista enemmän. Erityisen haastavaa etäopetusajaka on ollut niille opiskelijoille, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi.¹⁴⁵

Ruotsinkielisen lukiokoulutuksen puolella on myös toteutettu hyvinvointikysely, jolla kartoitettiin etäopiskelun vaikutuksia opiskelijoiden oppimiseen. Useimmat vastaajista kertoivat pärjänneensä melko hyvin. Joillakin on kuitenkin ollut suuria ongelmia ottaa vastuuta opinnoistaan. Korona-avustusten turvin on pystytty tarjoamaan enemmän tukiopestusta ja opetusta pienemmissä ryhmissä. Ylioppilaskirjoituksiin valmistautuneille tarjottiin monissa oppiaineissa kertauskursseja. Valitettavasti jotkut opiskelijat ovat luopuneet ”ylimääräisistä” oppiaineista ja keskittyneet vain pakollisiin aineisiin. Tämä vaikuttaa kurssitarjonnan supistumiseen, joka näkyy esimerkiksi lyhyiden vieraiden kielten opetustarjonnassa.¹⁴⁶

Nuortenkeskus Nupista saatujen tietojen mukaan osa nuorista koki vaikeana kouluun palaamisen pitkien etäopetusjaksojen jälkeen. Taustalla vaikuttivat muun muassa yksinäisyyden kokemukset ja ahdistus kouluun paluusta. Nuoret ovat myös kertoneet, että eivät pysty keskittymään opetukseen. Koulu-uupumus ja yksinäisyys ovat yleisiä syitä, mihin lukiolaiset hakevat apua Nuortenkeskus Nupista. Koulu-uupumus ja yksinäisyys vaikuttavat myös heidän jaksamiseensa ja mielenterveyteensä.¹⁴⁷

Opiskeluterveydenhuollosta saadun tiedon mukaan hyvinvoinnin tukemiseksi on järjestetty erilaista yhteisöllistä tekemistä oppilaitoksissa. Opiskeluterveydenhuolto toimii aktiivisesti ja piti yhteyttä opiskelijoihin myös etäopetuksen aikana. Tuen tarvetta selvitettiin puhelimitse ja kutsumalla opiskelija tarvittaessa vastaanotolle. Etäaikana on tehty myös videoita esimerkiksi arkirytmistä ja hyvää mieltä tuovista asioista. Monilaisilla yhteistyökokouksilla on yritetty luoda yhteistä tilannekuvaa tuen tarpeesta.¹⁴⁸

Opiskeluhuollosta saadun tiedon mukaan oppilaitoskohtaisesti on mietitty erilaisia toimia etäopetuksesta kouluun paluun helpottamiseksi muun muassa yhteisöllisen työn keinoin. Etäopetuksen aikana opiskelijoita tuettiin sekä yksilötyön että etenkin yhteisöllisen työn keinoin tarjoamalla tukea stressinhallintaan ja etäarkeen sekä oman hyvinvoinnin ylläpitoon. Tukikäyntejä ja oppituntivierailuja toteutettiin koronarajoitusten aikana myös etänä. Digitaalisten palvelujen käyttöä on kehitetty.¹⁴⁹

¹⁴⁴ Vantaan kaupungin hyvinvointikatsaus 2021 – koronapandemian vaikutukset vantaalaisten hyvinvointiin. Kaupunginvaltuusto 23.5.2022 § 4; sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus; sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukiokoulutus.

¹⁴⁵ Sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus.

¹⁴⁶ Sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukiokoulutus.

¹⁴⁷ Sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi.

¹⁴⁸ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto.

¹⁴⁹ Sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoito.

8.2.2023

Yksinäisyys

Lukiokoulutuksen rakenne muuttui merkittävästi, kun lakiuudistuksen myötä siirryttiin vuosina 1994–1996 luokattoman lukion järjestelmään. Luokattomuuteen liittyy sekä positiivisia että negatiivisia ulottuvuuksia. Etuna on luokattomuuden tarjoama mahdollisuus opintojen vaihteluun sekä sisällöllisesti että opintoajan suhteen. Pahimmillaan luokaton opiskelumuoto heikentää yhteisöllisyyden tunnetta oppilaitoksessa. Opiskelija voi kokea, ettei hän kuulu mihinkään ryhmään. Luokattomassa lukiossa sosiaalisten suhteiden rakentuminen ja ryhmäytyminen voivat suurelta osin olla opiskelijan omalla vastuulla.¹⁵⁰

Pitkäaikaisesta yksinäisyydestä voi seurata erilaisia mielenterveysongelmia ja syrjäytymistä. Yksinäisyys on yhteydessä muun muassa ahdistuneisuuteen, sosiaalisten tilanteiden pelkoon ja masennukseen. Yksinäisyys alentaa itseluottamusta ja lisää riskiä tunne-elämän ongelmiin. Mitä kauemmin yksinäisyys on kestänyt, sitä enemmän sillä on psyykkisiä vaikutuksia.¹⁵¹

Vanhempien, opettajien sekä muiden nuorten kanssa toimivien aikuisten tulisi nähdä nuorten yksinäisyys, puuttua siihen ja saada heidät mukaan harrastusten ja ryhmätöiden pariin. Yksinäisyyttä voidaan vähentää vahvistamalla yksinäisen nuoren sosiaalisia taitoja, lisäämällä sosiaalisten kontaktien mahdollisuuksia sekä vaikuttamalla muiden asenteisiin, yksinäisten huomioon ottamiseen ja vastavuoroisuuteen. Yksinäisyyttä ehkäisee myös kodin keskustelevat välit nuoren ja vanhempien kesken, jolloin nuoren on helpompi ilmaista ajatuksiaan ja tunteitaan myös muualla. Opetussuunnitelmien perusteet sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttävät yhteisöllisyyden lisäämistä oppilaitoksissa.¹⁵²

Vantaalla nuorten yksinäisyyden kokemus on yleistynyt aiempaa voimakkaammin. Erityisen voimakkaasti on lisääntynyt nuorten tyttöjen kokema yksinäisyys. Nuoret myös kokevat keskusteluyhteyden vanhempiensa kanssa heikentyneen.¹⁵³

Kuviossa (4) on esitetty Vantaan lukiolaisten yksinäisyyden kokemuksen kehitys vuosien 2017–2021 kouluterveyskyselyissä. Tulosten perusteella etenkin tyttöjen yksinäisyyden kokemus on lisääntynyt selvästi. Poikien osalta yksinäisyyden kokemus on myös lisääntynyt, mutta kokonaistaso on kuitenkin tyttöjä alhaisempi.

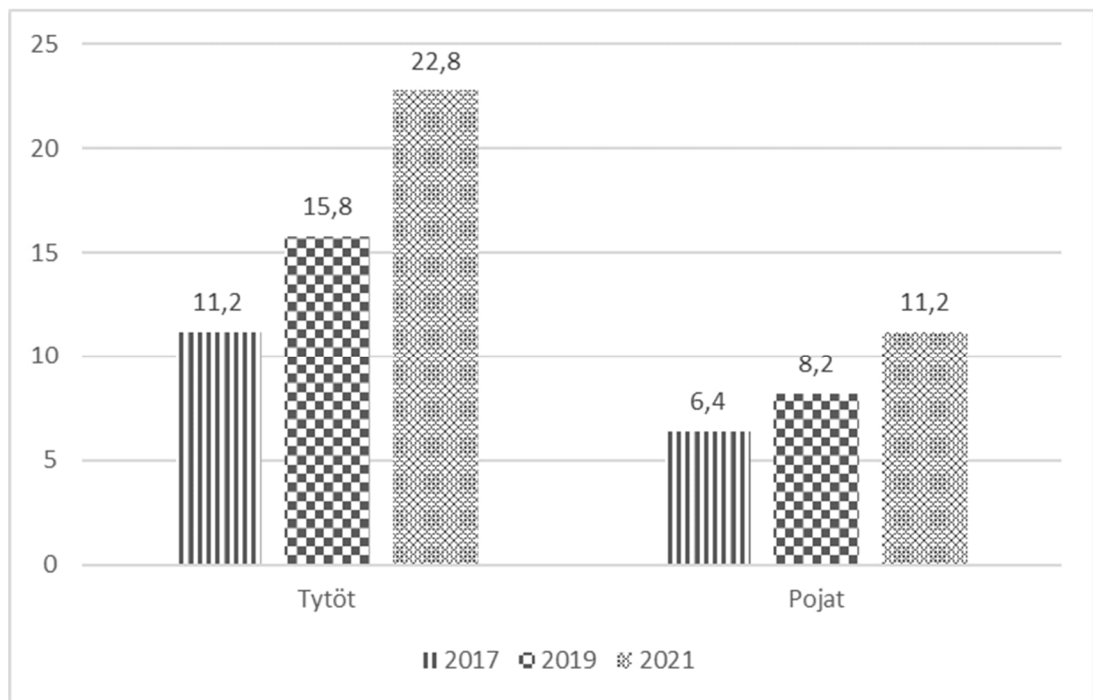
¹⁵⁰ Saarelainen N, Saarinen M, Jahnukainen M. 2022. Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma. Julkaisussa Kaitala P, Uusinoka S (toim.), Erityisen hyvä tuki ja ohjaus oppijan oikeus, opettajan taito. Nro 2/2022. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna. Sivut 27–47.

¹⁵¹ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹⁵² Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022; Kodin ja oppimisen yhteistyömalli. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 7.11.2022 § 8.

¹⁵³ Vantaan kaupungin hyvinvointikatsaus 2021 – koronapandemian vaikutukset vantaalaisten hyvinvointiin. Kaupunginvaltuusto 23.5.2022 § 4.

8.2.2023

Kuvio 4. Lukiolaisten yksinäisyyden kokemuksen kehitys vuosina 2017–2021.¹⁵⁴

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella vantaalaiset tytöt (22,8 %) kokivat enemmän yksinäisyyttä, kuin espoolaiset (20,7 %), mutta vähemmän kuin kauniallaiset (23,7 %) ja helsinkiläiset (25,6 %). Vantaalaiset pojat (11,2 %) kokivat yksinäisyyttä jonkin verran enemmän kuin espoolaiset (8,8 %) ja kauniallaiset (9,8 %), mutta hieman vähemmän kuin helsinkiläiset (11,6 %).¹⁵⁵

Lukiolaisbarometrin 2022 tulosten perusteella Uudenmaan alueella kontaktin luominen opiskelutovereihin ja läheisten ystävyyssuhteiden solmiminen on vaikeutunut. Erityisesti vaikeudet ja tilanteen heikentyminen koskettavat tulosten perusteella muunsukupuolisia.¹⁵⁶

Ahdistuneisuus

Ajoittaiset ahdistuksen tunteet ovat osa nuoren normaalia elämää. Läheiset ihmiset voivat tukea ahdistuksen tunteiden kanssa pärjäämistä ja nuoren selviytymistä iänmukaisista haasteista. Varsinaisen ahdistuneisuushäiriön syntyyn vaikuttavat perinnöllinen alttius ja ympäristötekijät, erityisesti lapsuusiässä ja nuorena koettu väkivalta, hylkäämiskokemukset ja muut liiallisesti kuormittavat ympäristötekijät.¹⁵⁷

Kuviossa (5) on kuvattu Vantaan lukiolaisten ahdistuneisuuden kokemuksen kehitys vuosien 2017–2021 kouluterveyskyselyissä. Tulosten perusteella etenkin tyttöjen ahdistuneisuuden kokemus on lisääntynyt selvästi. Poikien osalta ahdistuneisuuden kokemus on lisääntynyt, mutta kokonaistaso on kuitenkin tyttöjä alhaisempi.

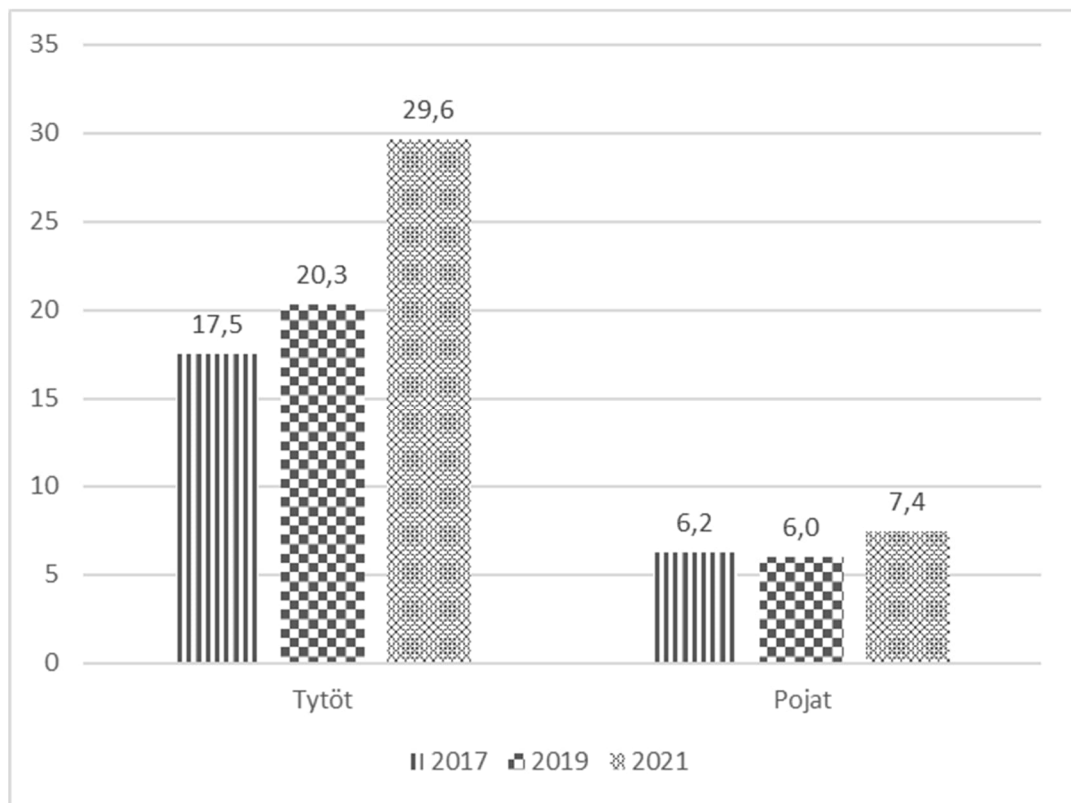
¹⁵⁴ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022.

¹⁵⁵ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 13.5.2022 ja 7.6.2022.

¹⁵⁶ Lukiolaisbarometri 2022 tulokset. Viitattu 13.9.2022.

¹⁵⁷ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022.

8.2.2023

Kuvio 5. Lukiolaisten ahdistuneisuuden kehitys vuosina 2017–2021.¹⁵⁸

Vuoden 2021 kouluterveyskyselyn tulosten perusteella vantaalaiset tytöt (29,6 %) kokivat enemmän ahdistusta, kuin espoolaiset (27,8 %) ja kauniaislaiset (26,4 %), mutta vähemmän kuin helsinkiläiset (35,3 %). Vantaalaiset pojat (7,4 %) kokivat ahdistusta vähemmän kuin espoolaiset (7,6 %) ja helsinkiläiset (9,5 %), mutta hieman enemmän kuin kauniaislaiset (7,2 %). Poikien kokeman ahdistuneisuuden ero espoolaisiin ja kauniaislaisiin oli kuitenkin vähäinen.¹⁵⁹

Vuonna 2021 valtaosa (82,6 %) Vantaan lukiolaisista koki saaneensa tukea mieli-alaan liittyviin asioihin koulun aikuisilta (opettaja, terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi, kuraattori). Tuen saaminen koettiin hieman paremmaksi kuin Espoossa (82,0 %) ja huomattavasti paremmaksi kuin Helsingissä (74,2 %).¹⁶⁰

4.8. Hyvinvointialueuudistus

Hyvinvointialueuudistuksessa opiskeluhoolto siirtyy osaksi hyvinvointialuetta 1.1.2023 alkaen. Vantaan ja Keravan kaupunkien psykologi- ja kuraattorityöstä on laadittu nykytilan kuvaus syksyllä 2021, jossa on käyty läpi työn sisältöjä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa toteutetaan jatkossakin kouluilla ja oppilaitoksissa.¹⁶¹

Vantaa on asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on parantaa nuorten matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluja. Työryhmän työ kytkeytyy osaksi hyvinvointialueen mielenterveys- ja päihdepalveluja. Keskeisenä tavoitteena on selkeyttää ja kehittää eri toimijoiden välistä yhteistyötä, työnjakoa ja konsultaatiokäytäntöjä sekä suunnitella lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen järjestämistä tulevaisuudessa.

¹⁵⁸ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022.

¹⁵⁹ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022 ja 7.6.2022.

¹⁶⁰ Kouluterveyskyselyn tulokset. Viitattu 19.5.2022.

¹⁶¹ Vantaan kaupungin arviointikertomus 2021, s. 73. Tarkastuslautakunta 4.5.2022 § 5; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto; sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto.

8.2.2023

Nuoret ovat keskeisessä asemassa heitä koskevien palvelujen kehittämisessä. Työryhmässä on mukana kaksi nuorisovaltuuston edustajaa.¹⁶²

Opiskeluhuollon psykologien ja kuraattorien työn ensisijainen tehtävä on yhteisöllinen opiskeluhoito. Yhteistyön ensisijaisuus tulee turvata myös hyvinvointialueella eikä yksilötyö saisi korostua nykyistäkin voimakkaammin. Yhteisöllisen opiskeluhoito sisälltöä ja merkitystä on kuvattu hyvinvointialueen tuleville toimijoilla ja työ jatkuu vielä vuoden 2022 aikana.¹⁶³

Opiskeluhoitojen palvelujen yhteistyötä kaupungin ja hyvinvointialueen kesken on suunniteltu toteutettavan erilaisissa yhteistyörakenteissa. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelle ollaan jo ennalta perustamassa alueellista opiskeluhoitojen yhteistyöryhmää. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin on toukokuussa 2022 hyväksytty muutos, joka säätää työryhmän asettamisen lakisääteiseksi 1.1.2023 alkaen. Työryhmässä käsitellään myös opiskeluhoitoa laajemmin kuin opiskeluhoitopalvelujen näkökulmasta. On tärkeää varmistaa nykyiset toimivat oppilas- ja opiskelijahuitojen rakenteet myös 1.1.2023 alkaen kunnan ja hyvinvointialueen kesken.¹⁶⁴

Vantaan lukioissa pidetään tärkeänä, että uudistuksessa varmistetaan sujuva yhteistyö oppilaitosten opiskeluhoitojen henkilöstön kanssa. Erityisesti olisi huolehdittava siitä, ettei opiskeluhoitojen rooli jää sivujuonteeksi laajaa rakenteellista uudistusta tehtäessä. Ruotsinkielisessä lukiokoulutuksessa huolta herättää resurssien riittävyys, esimerkiksi ruotsinkielisten mielenterveyspalvelujen saatavuus. Jo nykyisellään odotusajat ovat aivan liian pitkiä eivätkä nuoret pääse riittävän nopeasti tarpeitaan vastaavan hoidon piiriin.¹⁶⁵

¹⁶² Vantaan kaupungin arviointikertomus 2021, s. 80. Tarkastuslautakunta 4.5.2022 § 5; Nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen tilanne ja kehittäminen. Sosiaali- ja terveyslautakunta 19.4.2021 § 9.

¹⁶³ Sähköpostivastaukset 3.3.2022 ja 14.10.2022 opiskeluhoito.

¹⁶⁴ Sähköpostivastaukset 3.3.2022 ja 14.10.2022 opiskeluhoito.

¹⁶⁵ Sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus; sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukio-koulutus.

8.2.2023

5. Johtopäätökset

Opiskelijoiden hyvinvointia on edistetty asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Haastava henkilöstötilanne, erityisesti psykologien saatavuus, sekä palvelutarpeen kasvu vaikuttavat palveluihin pääsyyn.

Hyvinvointia tukeva tukiverkko

Lukioissa toimii laaja opiskelijoiden hyvinvointia tukeva tukiverkko. Tukiverkon keskeinen osa ovat opiskeluhuollon palvelut (terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi ja kuraattori). Oppilaitoksissa on tarjolla myös lakisääteistä opiskeluhuoltoa täydentäviä psykiatristen sairaanhoitajien vastaanottoja. Lisäksi tukiverkon osana toimii lukioden muu henkilökunta. Yhteistyörakenteita vahvistetaan vuosittain yhteisissä tapaamisissa, joissa myös tutustutaan verkoston muihin toimijoihin. Moniammatillisella yhteistyöllä varmistetaan, että eri tilanteissa toimitaan nuoren edun mukaisesti.

Tarvittaessa muodostetaan nuoren suostumuksella monialainen asiantuntijaryhmä. Seuraavalle ammattilaiselle ohjaamisen sijasta ryhmän kokoonpanossa otetaan huomioon nuoren tapauskohtaiset tarpeet. Nuorten mielenterveyden tukemisessa opiskeluhuolto, Nuortenkeskus Nuppi ja erikoissairaanhoito tekevät yhteistyötä.

Suomenkielisessä lukiokoulutuksessa on kokeiltu opiskelijoiden tukisovellusta. Sovellus kartoittaa opiskelijan tuen tarvetta ja ohjaa tarvittaessa oikealle asiantuntijalle tai kirjallisen tukimateriaalin pariin. Opiskelijat ovat antaneet sovelluksesta hyvää palautetta. Sovellus koetaan erityisen hyödyllisenä niille opiskelijoille, joilla avun pyytämisen kynnyks on korkea. Arviointihetkellä sovellus oli tarjolla ainoastaan suomen kielellä.

Opiskeluhuollon vastaanotolle pääsy

Kuraattorien ja psykologien lakisääteiset asiakasmitoitukset toteutuvat arviointihetkellä vakanssien osalta. Psykologien vakanssien täyttöaste on huomattavan alhainen, mikä vaikuttaa vastaanotoille pääsyyn. Käytettävät tietojärjestelmät eivät tue jonotusaikojen ja jonossa olevien asiakasmäärien seuranta. Seurannassa on osin jouduttu tukeutumaan manuaaliseen tilastointiin tai asiantuntijoiden omaan tilannearvioon. Lähes viidennes opiskelijoista ei ole saanut vastaanottoaikaa psykologille lakisääteisessä seitsemän työpäivän määräajassa. Usein odotusajaksi voidaan tarjota muita tukitoimia. Haastavassa rekrytointitilanteessa kuraattoreille ohjautuu opiskelijoita, jotka normaalisti ohjautuisivat psykologin vastaanotolle. Palvelujärjestelmä on pirstaleinen ja resurssivajetta on monella eri tasolla. Opiskeluhuollossa kannatellaan sellaisiakin opiskelijoita, jotka tarvitsisivat hoidollisempia palveluja. Nuortenkeskus Nupin toiminnan laajentuminen on nopeuttanut palveluihin pääsyä.

Kouluterveyskyselytulosten (2021) perusteella valtaosa Vantaan lukiolaisista koki päässeensä hyvin kuraattorin vastaanotolle. Helsingissä ja Espoossa osuudet olivat hieman alhaisempia. Koulupsykologin vastaanotolle pääsy oli sen sijaan ollut haastavampaa. Tilanne oli kuitenkin parempi kuin vertailukaupungeissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön mitoitussuositus opiskeluterveydenhuollossa on 570 opiskelijaa/terveydenhoitaja ja 1 800 opiskelijaa/lääkäri. Terveystenhoitajien osalta ollaan mitoitussuosituksen mukaisessa asiakasmäärässä, mutta lääkäripalvelujen osalta mitoitussuosituksen täytyminen on haastavampaa.

8.2.2023

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Opiskelijoiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ovat parantuneet. Opiskelijoita kannustetaan osallistumaan ja vaikuttamaan lukioden sisällä, lähialueella ja valtakunnallisesti. Opiskelijoiden näkemyksiä kartoitetaan esimerkiksi toiminnan kehittämisessä. Jokaisessa lukiossa toimii opiskelijakunnan hallitus, jolla on mahdollisuus osallistua yhteisöllisen hyvinvointiryhmän kokouksiin. Ruotsinkielisen lukion pieni koko tarjoaa joustavat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Syksyllä 2022 on luotu osallisuuden menetelmäpankki. Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen soveltuvia menetelmiä ovat esimerkiksi aktiivinen kuuntelu, havainnointi ja jalkautuminen. TEAviisarin (2020) tulosten perusteella Vantaalla vaikutusmahdollisuudet ovat paremmat, kuin vertailukaupungeissa Espoossa ja Helsingissä.

Väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaava työ

Vantaan kaupunginhallitus on hyväksynyt alkuvuonna 2022 Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimenpideohjelman. Ohjelmassa on lueteltu kiusaamista ehkäisevät toimenpiteet, kuten yhteisöllisen hyvinvoinnin vahvistaminen sekä osallisuuden ja yhteistoiminnan kehittäminen. Lisäksi ohjelmassa on listattu kiusaamiseen puuttumisen toimenpiteet, kuten kiusaamisesta ilmoittaminen ja sovittelutoiminta. Ohjelmassa mainitaan erikseen myös pitkittyneeseen ja haastavaan kiusaamiseen puuttuminen. Vantaan lukioden hyvinvointikansioissa on sovittu ohjelman käytännön toteuttamisesta. Kodin ja oppimisen yhteistyömallin mukaisesti huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä kiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Vuoden 2023 talousarviossa on varauduttu resurssilisäykseen vaativimpien kiusaamistapausten hoitamiseen.

Lukiolaisbarometrin (2022) tulosten mukaan kiusaamis- ja väkivaltakokemukset kohdistuvat erityisesti muunkielisiin ja -sukupuolisiin. Seksuaalisen häirinnän osalta kohteeksi joutuvat muita useammin muunsukupuoliset ja tytöt. Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella kiusaaminen ei ole kovin yleistä lukioissa. Kiusaaminen on myös vähentynyt seurantajakson 2017–2021 aikana. Vuonna 2021 Vantaalla esiintyi kiusaamista vähemmän kuin Helsingissä, mutta enemmän kuin Espoossa ja Kauniassa. Seksuaalisen häirinnän kokemukset ovat yleisempiä tyttöjen kuin poikien keskuudessa. Fyysisen uhkan kokeminen sen sijaan on yleisempää poikien keskuudessa.

Lukiolaisten koulu-uupumus

Lukiolaisten koulu-uupumus on lisääntynyt selvästi, etenkin tyttöillä. Opiskelijoiden jaksamiseen ovat vaikuttaneet opintojen vaatima suuri työmäärä, aikaiset aamut ja pitkät koulupäivät, itsenäisen työn suuri määrä, tehtävien paljous ja epäselvyys sekä vaikeudet eri oppiaineissa. Uupumus voi ilmetä jaksamattomuutena, erilaisina fyysisinä vaivoina, motivaation puutteena, levottomuutena, ahdistuneisuutena ja masennusoireina. Usein kyse on monen asian summasta.

Lukuvuoden 2021–2022 aikana lukioden opettajien käyttöön jaettiin mielenterveystaitoja käsittelevä videokoulutus. Koulutus sisältää ohjeistuksia ja keinoja, joilla voidaan tukea opiskelijoiden jaksamista niin kouluyhteisön kuin yksilönkin tasolla. Koulu-uupumusta havaittaessa järjestetään tukipalveluja eri toimijoiden yhteistyönä. Oppilaitoksissa on keskusteltu tavoitteiden selkeydestä ja työrauhaa tukevasta luokkahuone-työskentelystä.

Kouluterveyskyselyssä (2021) poikien koulu-uupumus oli pysynyt suhteellisen tasaisena koko seurantajakson 2017–2021 ajan ja esiintyvyyden kokonaistaso oli huomattavasti

8.2.2023

tavasti tyttöjä alhaisempi. Vantaalla koulu-uupumusta koettiin enemmän kuin Espoossa, mutta vähemmän kuin Helsingissä. Kauniaisissa koulu-uupumusta koettiin vertailukaupungeista selvästi vähiten.

Runsaisiin poissaoloihin puuttuminen ja tuen tarjoaminen

Kouluterveyskyselyssä kartoitettiin vuosina 2017–2019 viikoittaisten ja kuukausittaisen luvattomien poissaolojen määriä. Näissä vertailuissa Vantaalla poissaoloja oli enemmän kuin Espoossa ja Kauniaisissa, mutta vähemmän kuin Helsingissä. Poissaolojen määrä on Vantaan lukioissa kasvanut ja niiden seuranta on kehittynyt. Poissaolojen seurannan taso oli TEAviisarilla (2020) mitattuna Vantaalla samaa luokkaa kuin Espoossa ja koko maan tasolla keskimäärin. Helsingissä poissaolojen seuranta oli jäänyt hieman heikommalle tasolle kuin vertailukaupungeissa.

Poissaolojen seurannassa ja niihin puuttumisessa noudatetaan Vantaalla yhdessä sovittua toimintamallia. Poissaolojen kasautuessa opiskelijan tueksi ja tilanteen selvittämiseksi kootaan tarvittaessa monialainen asiantuntijaryhmä.

Koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttaman hyvinvointivajeen korjaaminen

Koronapandemia ja etäopetus ovat vaikuttaneet lukiolaisten henkiseen hyvinvointiin. Opintojen keskeyttämistä, opintoaikojen pidentämistä ja keskittymistä vain pakollisiin aineisiin on esiintynyt tavanomaista enemmän. Erityisen haastavaa etäopetusaika on ollut niille nuorille, joilla oli vaikeuksia jo ennen koronaa sekä niille, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi. Opiskelijoille on tarjottu mahdollisuuksia opintojen kertautamiseen, tukiopetusta ja opetusta pienryhmissä. Opiskeluhuollon toimijat ovat jalkautuneet välitunneille, tehneet oppituntivierailuja, pitäneet opiskelijoihin yhteyttä etäopetusaikana ja kutsuneet opiskelijoita tarvittaessa vastaanotoille. Kattavaa selvitystä oppimisvajeesta ei ole tehty.

Kouluterveyskyselytulosten (2021) perusteella nuorten yksinäisyys ja ahdistuneisuus ovat lisääntyneet, etenkin tyttöjen kohdalla. Poikien yksinäisyyden ja ahdistuksen kokemukset ovat myös lisääntyneet, mutta kokonaistaso on kuitenkin tyttöjä alhaisempi. Vantaalaiset tytöt kokevat enemmän yksinäisyyttä ja ahdistuneisuutta kuin espoolaiset, mutta vähemmän kuin helsinkiläiset. Vantaalaisten poikien kokema yksinäisyys sijoittuu niin ikään Espoon ja Helsingin välille. Vantaalaiset pojat kokevat vähemmän ahdistusta kuin espoolaiset ja helsinkiläiset.

Positiivista on, että suurin osa vantaalaisista nuorista oli tyytyväisiä elämäänsä. Vantaalla Vantaan lukiolaisista koki saaneensa tukea mielialaan liittyviin asioihin oppilaitoksensa aikuisilta. Kouluterveyskyselytulosten (2021) perusteella Vantaalla tukea sai paremmin kuin Espoossa tai Helsingissä. Tyytyväisyys oli kuitenkin laskenut aikaisempiin vuosiin verrattuna. Erityisesti tyttöjen tyytyväisyys oli laskenut voimakkaasti. Ilmiö on havaittavissa myös kansallisella tasolla.

8.2.2023

LÄHTEET

Sähköpostitedustelut:

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala

Suomenkielinen lukiokoulutus:

13.10.2022 kehittämisspäällikkö (sähköpostivastaus 13.10.2022 suomenkielinen lukiokoulutus)

Ruotsinkielinen lukiokoulutus:

14.10.2022 ruotsinkielisten palvelujen johtaja (sähköpostivastaus 14.10.2022 ruotsinkielinen lukiokoulutus)

Opiskeluhoolto:

14.10.2022 opiskeluhoollon päällikkö (sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluhoolto)

12.4.2022 opiskeluhoollon päällikkö (sähköpostivastaus 12.4.2022 opiskeluhoolto)

3.3.2022 opiskeluhoollon päällikkö (sähköpostivastaus 3.3.2022 opiskeluhoolto)

Sosiaali- ja terveydenhuolto

Opiskeluterveydenhuolto:

14.10.2022 palvelupäällikkö vs. (sähköpostivastaus 14.10.2022 opiskeluterveydenhuolto)

Perhe- ja sosiaalipalvelut:

23.11.2021 hallintosihteeri (sähköpostivastaus 23.11.2021 perhe- ja sosiaalipalvelut)

Nuortenkeskus Nuppi:

14.10.2022 yksikön esimies vs. (sähköpostivastaus 14.10.2022 Nuortenkeskus Nuppi)

Muut lähteet:

Annie Advisor -sovellus auttaa löytämään tukea tarvitsevat opiskelijat. 13.5.2022. <https://www.vantaa.fi/fi/ajankohtaista/artikkeli/annie-advisor-sovellus-auttaa-loytamaan-tukea-tarvitsevat-opiskelijat>. Viitattu 8.6.2022.

Cool Kids – Mikä on Cool Kids? Mielenterveystalon verkkosivut. [https://www.mielenterveys-talo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/apu_kaytannossa/Cool Kids/Pages/mika_on_cool_kids.aspx](https://www.mielenterveys-talo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/apu_kaytannossa/Cool%20Kids/Pages/mika_on_cool_kids.aspx). Viitattu 2.6.2022.

Helsingin gymnasium. <https://www.sivistysvantaa.fi/helsingegymnasium/artikkelit/TRuEcYghg/ve-marvi.html>. Viitattu 24.5.2022.

8.2.2023

Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Laitinen K, Vaara S. 2022. Oppilaiden ja opiskelijoiden kasvavat ongelmat ja koronan heikentämät palvelut edelleen arkea opiskeluhuoltopalveluissa – OPA 2022 -seurannan tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 32/2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/144575/URN_ISBN_978-952-343-898-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Hoitovalikoiman laajentaminen – ohjattu omahoito ja etulinjan lyhytterapia. Terapiat etulinjaan -seminaari 1.11.2021. https://terapiatetulinjaan.fi/wp-content/uploads/2021/11/TE_seminaari_Mikkonen.pdf. Viitattu 27.10.2022.

Hyvinvointia vantaan lukiolaisille – Lukioiden yhteinen opiskeluhuoltosuunnitelma 2021. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 24.1.2022 § 17. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2399632&version=1>.

Innovaatioiden Vantaa. Kaupunkistrategia 2022–2025. Kaupunginvaltuusto 31.1.2022 § 5. <https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Vantaan%20kaupunkistrategia%202022-2025.pdf>.

IPC- Mitä IPC on? Mielenterveystalon verkkosivut. https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/apu_kaytannossa/IPC/Pages/mita_IPC_on.aspx. Viitattu 2.6.2022.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan osavuositarkastus 2/2022 sitovat tavoitteet. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 12.9.2022 § 8. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2582225&version=1>.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan selvitys kaupunginhallitukselle Vantaan kaupungin vuoden 2021 arviointikertomuksesta. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 12.9.2022 § 7. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2583377&version=2>.

Kasvatuksen ja oppimisen toimialan talousarvioesitys vuodelle 2023. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 12.9.2022 § 9. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2580154&version=2>.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen toimenpideohjelman tiedoksi merkitseminen. Kaupunginhallitus 17.1.2022 § 23. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2366767&version=1>.

Klash-kilpailusta ponnistanut Annie-tukibotti vähensi opintojen keskeyttämistä. Kuntalehti 25.10.2022. <https://kuntalehti.fi/uutiset/klash-kilpailusta-ponnistanut-annie-tukibotti-vahensi-opintojen-keskeyttamista/>. Viitattu 27.10.2022.

Kodin ja oppimisen yhteistyömalli. Kasvatuksen ja oppimisen lautakunta 7.11.2022 § 8. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2621013&version=1>.

Koulu- ja neuvolalääkäreiden sijoitukset ja yhteystiedot. Viitattu 7.11.2022.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon yhteystiedot. Viitattu 7.11.2022.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto. <https://www.vantaa.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-nuorten-ja-perheiden-palvelut/koulu-ja-opiskeluterveydenhuolto>. Viitattu 13.5.2022.

Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>. Viitattu 13.5.2022, 19.5.2022 ja 7.6.2022.

8.2.2023

Kuntaliiton Klash-kilpailun ratkaisu Annie Advisor tukee nuoria opintopolullaan. Kuntaliiton verkkosivut. 1.12.2020. <https://www.kuntaliitto.fi/ajankohtaista/2020/kuntaliiton-klash-kilpailun-ratkaisu-annie-advisor-tukee-nuoria-opintopolullaan>. Viitattu 8.6.2022.

Lapsiystävällinen Vantaa -toimintasuunnitelma 2022–2023. Kaupunginhallitus 13.12.2021 § 10. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2365432&version=1>.

Lasten ja nuorten hoitoon soveltuvat menetelmät. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen verkkosivut. <https://thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyspalvelut/terapeuttiset-menetelmat-ja-terapiapalvelut/nayttoon-perustuvat-tuki-ja-hoitomenetelmat/lasten-ja-nuorten-hoitoon-soveltuvat-menetelmat>. Viitattu 27.10.2022.

Lukioiden hyvinvointikansion kirjoitus pohja. 30.4.2019. Viitattu 10.8.2022.

Lukiolaisbarometri 2022 tulokset. <https://lukio.fi/lukiolaisbarometri/>. Viitattu 13.9.2022.

Lukiolaki (714/2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>.

Mielenterveys- ja päihdetyötä tekevät sairaanhoitajat. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/mielenterveyspalvelut-aikuisille#tab-introduction>. Viitattu 25.5.2022.

Mielenterveyspalvelut aikuisille. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/mielenterveyspalvelut-aikuisille#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

Nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen tilanne ja kehittäminen. Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta 19.4.2021 § 9. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2189700>.

Nuorten mielenterveyspalvelujen kokonaisuus (mukaillen). Viitattu 25.5.2022.

Nuorten MT-palvelukokonaisuuden kuvaus. Viitattu 25.5.2022.

Nuortenkeskus Nupin palvelut. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/nuortenkeskus-nupin-palvelut#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

Nuortenkeskus Nuppi avaa toisen toimipisteen Myyrmäkeen. 1.6.2022. <https://www.vantaa.fi/ajankohtaista/tiedote/nuortenkeskus-nuppi-avaa-toisen-toimipisteen-myyrmakeen>. Viitattu 13.6.2022.

Nuoruus korona-ajan kaupungeissa. Tutkimus nuorten vapaa-ajasta, jalkautuvasta nuorisotyöstä ja huolikasauksesta 2020–2022. Vantaan kaupunginvaltuuston info 15.9.2022. Selostus.

Opiskeluterveydenhuollon opas 2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:14. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162957/STM_2021_14_J.pdf;jsessionid=2A3CE0B4C156ADED12F981C50659A6C8?sequence=4.

Opiskeluterveydenhuolto. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opiskeluterveydenhuolto#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

Oppilaitoksen kuraattori. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opilaitoksen-kuraattori#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

Opiskeluhoollon psykologi. <https://www.vantaa.fi/fi/palveluhakemisto/palvelu/opiskeluhoollon-psykologi#tab-introduction>. Viitattu 13.5.2022.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>.

8.2.2023

Osallistuva Vantaa -ohjelma 2022–2025. Kaupunginhallitus 11.4.2022 § 14. https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Osallistuva%20Vantaa%20ohjelma_11.4.2022.pdf.

Osallisuuden menetelmäpankki 29.8.2022. Viitattu 19.9.2022.

Saarelainen N, Saarinen M, Jahnukainen M. 2022. Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma. Julkaisussa Kaitala P, Uusinoka S (toim.), Erityisen hyvä tuki ja ohjaus oppijan oikeus, opettajan taito. Nro 2/2022. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna. Sivut 27–47. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/343703/HAMK_julkaisu_erityisen_hyva_tuki_ja_ohjaus_oppijan_oikeus_opettajan_taito.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Skolans välmåendepärm – Verksamhetsområdet för fostran och lärande. Svenskspråkiga servicen 07/2022. Viitattu 8.9.2022.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan selvitys kaupunginhallitukselle Vantaan kaupungin arviointikertomuksesta 2021. Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta 12.9.2022 § 10. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2586575&version=3>.

TargetorPro-järjestelmä. Viitattu 9.1.2023.

TEAviisarin tulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=LukOPP>. Viitattu 12.5.2022 ja 19.5.2022.

Toipumissuunnitelma – Koronaepidemiasta palautuminen ja palveluvelan hoitaminen. Kaupunginhallitus 20.9.2021 § 14. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2292282&version=1>.

Toipumissuunnitelman väliraportti – katsaus toimenpiteiden etenemiseen. Kaupunginhallitus 19.9.2022 § 12. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2592099&version=1>.

Usein kysyttyjä kysymyksiä korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://okm.fi/usein-kysyttya-kekeakouluvalinnat>. Viitattu 13.9.2022.

Vantaan hyvinvointiohjelma 2018–2022. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7. https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Vantaan-hyvinvointiohjelma-2018-2022_93749.pdf.

Vantaan hyvinvointiohjelman 2018–2022 väliarviointi. Kaupunginvaltuusto 12.4.2021 § 5. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2140392&version=1>.

Vantaan kaupungin arviointikertomus 2021. Tarkastuslautakunta 4.5.2022 § 5. https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Arviointikertomus%202021_valmis_pdf.pdf.

Vantaan kaupungin hyvinvointikatsaus 2021 – koronapandemian vaikutukset vantaalaisten hyvinvointiin. Kaupunginvaltuusto 23.5.2022 § 4. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2495167&version=1>.

Vantaan kaupungin talousarvio 2022 ja taloussuunnitelma 2022–2025. Kaupunginvaltuusto 13.12.2021 § 8. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2379940&version=1>.

Vantaan kaupunkitasoinen palveluverkkosuunnitelma 2022–2031. Kaupunginvaltuusto 19.12.2022 § 5. <https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2614868&version=1>.

8.2.2023

Vantaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2018–2022. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7.
https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Vantaan-hyvinvointiohjelman-2018-2022_93749.pdf.

Vantaan monikulttuurisuussuunnitelma 2018–2022. Kaupunginvaltuusto 9.4.2018 § 7.
https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Monikulttuurisuussuunnitelma_2018-web-0607.pdf.

Vantaan valtuustoseminaarin 12.–13.5.2022 aineisto.

Vantaan valtuustoseminaarin 26.–27.8.2021 aineisto.

Vastaus Liike Nyt valtuustoryhmän ja 25 muun valtuutetun aloitteeseen psykiatrisen sairaanhoitajan palvelut osaksi Vantaan peruskoulujen oppilashuoltoa. Kaupunginvaltuusto 25.4.2022 § 10.
<https://paatokset.vantaa.fi/ktwebscr/files/show?doctype=3&docid=2473574>.

Välrmående för gymnasisterna i Vanda. Helsinges gymnasiums studerandevårdsplan 2022. Svensk-språkiga sektionen inom nämnden för fostran och lärande 15.6.2022 § 8.
https://drive.google.com/file/d/1XxdIBRiYE88TFJs9bH33-DXnG5_XxGv2/view. Viitattu 8.9.2022.

Yhteenveto Vantaan kouluterveyskyselyn tuloksista 2021. https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Yhteenveto%20kouluterveyskyselyn%20tuloksista%202021%20Vantaalla_0.pdf.

Taloustietojen raportointi:

Kirstu (Power BI) -talousraportointijärjestelmä

SAP Analytics Cloud -talousraportointijärjestelmä

8.2.2023

LIITTEET

Liite 1. Tietopyyntö Vantaan lukiot (suomen- ja ruotsinkielinen).

KYSYMYKSET

Millainen on arvionne mukaan lukiolaisten henkisen hyvinvoinnin tila? Onko hyvinvoinnissa tapahtunut näkemyksenne mukaan muutoksia muutaman viime vuoden aikana? Miten kuvailisitte mahdollisesti tapahtuneita muutoksia?

Millaiset mahdollisuudet lukiolaisilla on osallistua ja vaikuttaa hyvinvointia tukeviin palveluihin ja opiskeluun lukiossanne? Onko lukiolaisten mielipidettä kartoitettu, kun palvelujen/opetuksen eri toteutusvaihtoehtoja on pohdittu?

Koulu-uupumuksen näkyminen lukioissa? Miten tilanteeseen on reagoitu? Millaisia tuloksia on saatu aikaan? Onko lukioissa toteutettu omia koulu-uupumusta kartoittavia kyselyjä?

Seurataanko lukioissa systemaattisesti opiskelijoiden poissaoloja? Onko runsaan poissaolon rajaa määritetty? Onko järjestelmissä hälytyksiä, jos poissaoloraja ylittyy? Miten (runsaisiin) poissaoloihin puututaan? Millaista tukea runsaasti poissaoleville opiskelijoille tarjotaan?

Annie Advisor -sovelluksen kokeilun jatkaminen lukuvuonna 2022–2023?

Koronaviruspandemia

Valtio on myöntänyt koronapandemian vaikutusten tasoittamiseksi lukiokoulutukseen vuosille 2021–2023 avustusta 0,7 milj. euroa. Miten myönnetty avustus näkyy lukioiden toiminnassa?

Kaupungin omasta koronatoipumissuunnitelmasta on lukiokoulutukseen suunnattu 66 000 euroa. Miten myönnetty toipumisraha näkyy lukioiden toiminnassa?

Onko koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttamaa oppimisvajetta selvitetty lukioissa? Millaisia vaikutuksia mahdollisessa selvityksessä on tunnistettu? Mihin toimenpiteisiin mahdollisesti havaittujen vaikutusten vuoksi on ryhdytty tai ollaan ryhtymässä? Miten toimenpiteiden vaikuttavuutta seurataan/arvioidaan?

Hyvinvointialueuudistus

Millaisia vaikutuksia arvioitte hyvinvointialueuudistuksella olevan toimintaanne? Mitä huolia hyvinvointialueuudistus teissä mahdollisesti herättää? Miten yhteistyö hyvinvointialueen kanssa (lukiolaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä) on varmistettu?

Muita asioita

Mitä muita asioita haluaisitte nostaa esille?

8.2.2023

Liite 2. Tietopyyntö Vantaan toisen asteen opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut.

KYSYMYKSET

Millainen on arvionne mukaan lukiolaisten henkisen hyvinvoinnin tila? Onko hyvinvoinnissa tapahtunut näkemyksenne mukaan muutoksia muutaman viime vuoden aikana? Miten kuvailisitte mahdollisesti tapahtuneita muutoksia?

Roolinne lukiolaisten hyvinvointia tukevan tukiverkon toiminnassa?

Millaiset mahdollisuudet lukiolaisilla on osallistua ja vaikuttaa hyvinvointia tukeviin palveluihin? Onko lukiolaisten mielipidettä kartoitettu, kun palvelujen eri toteutusvaihtoehtoja on pohdittu?

Roolinne lukioden väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaavassa työssä?

Koulu-uupumuksen näkyminen lukiolaisissa? Onko lukioissa toteutettu omia teemaa kartoittavia kyselyjä? Onko koulu-uupumus tullut ilmi jotain muuta kautta (opiskelu- huollon vastaanotoilla)?

Koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttaman hyvinvointivajeen korjaaminen? Miten tilannetta on kartoitettu lukioissa? Millaisia tukitoimia on suunniteltu? Miten tukitoimet ovat toimineet käytännössä?

Roolinne runsasiin poissaoloihin puuttumisessa ja tuen tarjoamisessa?

Mitä (tieteelliseen) näyttöön perustuvia lyhytterapeuttisia/muita menetelmiä käytätte? Kuinka suuri osuus henkilöstöstä on koulutettu näiden menetelmien käyttöön? Millaisia tuloksia menetelmillä on saavutettu? Onko menetelmien kirjo perustasolla mielestänne riittävä?

Menetelmä	Koulutuksen saanut % henkilöstöstä	Menetelmän vaikuttavuus ja kokemukset

Henkilöstö

Psykologien/kuraattorien määrä ja jakautuminen (vakinaiset/määräaikaiset) vuosina 2019–2022 Vantaan lukioissa (toisella asteella)? Henkilöstön saatavuus kuraattorit/psykologit? Onko psykologien rekrytointi myös lukioissa yhtä haastavaa (vakanssien täyttöaste 47,9 %, osavuosikatsaus 2/22)? Mistä haastava henkilöstötilanne voisi johtua (esim. psykologien koulutus-/pätevyysvaatimusten muutos)?

8.2.2023

Vuosi	Vakituiset psykologit	Vakituiset kuraattori	Määrä- aikaiset psykologit	Määrä- aikaiset kuraattorit
2022	49	54	1	5
2021	43	42	1	5
2020	40	39	0	3
2019	37	39	3	3

Vastaanotolle pääsy

Oppilasmäärä ja sen kehitys per psykologi/kuraattori vuosina 2019–2022? Lakisääteisten asiakasmitoitusten toteutuminen?

Vuosi	2019	2020	2021	2022
Psykologit				
Suomenkielinen toinen aste				
Ruotsinkielinen lukio				
Kuraattorit				
Suomenkielinen toinen aste				
Ruotsinkielinen lukio				

Paljonko on varsinaisia asiakkaita per psykologi/kuraattori ja asiakasmäärän kehitys vuosina 2019–2022?

Vuosi	2019	2020	2021	2022
Toinen aste/psykologit	85	80	95	
Toinen aste/kuraattorit	80–120	80–120	120	

Keskimääräisten jonotusaikojen, jonossa olevien asiakkaiden määrän ja asiakkaiden kokonaismäärän kehitys psykologi- ja kuraattoripalveluissa vuosina 2019–2022?

	Jonotusajat		Jonossa olevat asiakkaat	
Vuosi	psykologi	kuraattori	psykologi	kuraattori
2022				
2021				
2020				
2019				

Kuinka monta prosenttia vastaanotoista (psykologit ja kuraattorit erikseen) on ylittänyt 7 vuorokauden määräajan vuosina 2019–2022?

ovk = osavuositarkastus

Vuosi	2019	2020	2021	2022
Toinen aste/psykologit	12,4 %	24,6 %	28 %	18,9 % (ovk2/22)
Toinen aste/kuraattorit				

Yksilö- ja yhteistyön välinen suhde ja tavoitetaso?

8.2.2023

Palvelujen saatavuus eri puolilla Vantaata (alueellinen yhdenvertaisuus/palvelujen kohdentuminen alueellisen tarpeen mukaan)? Onko palvelujen saatavuudessa lu-
kiokohtaisia eroja ja mahdollisten erojen syyt?

Palvelutarjonnan kielivalikoima koulupsykologi ja -kuraattoripalveluissa? Onko kielellä vaikutusta palvelujen saatavuuteen ja jonotusaikoihin? Onko palvelua tarjolla lähtö-
kohtaisesti vain suomeksi ja ruotsiksi ja muunkielisten kohdalla käytetään aina tulk-
kia? Onko ruotsinkielistä palvelua tosiasiallisesti saatavissa vai joudutaanko näissä
tilanteissa turvautumaan tulkkiin? Miten tulkin käyttö vaikuttaa arkaluonteisen asian
käsitteilyyn? Mikä on ollut tulkkien saatavuus?

Paikkaavatko kuraattorit psykologivajetta? Miten tämä näkyy kuraattorien työmää-
rässä ja kuormituksessa?

Hoidon jatkuvuus erikoissairaanhoidon (jossa myös pulaa resursseista)? Arvionne
opiskelijoiden prosentuaalisesta määrästä, jotka näkemyksenne mukaan kuuluisivat
raskaampien palvelujen piiriin?

Hyvinvointialueuudistus

Millaisia vaikutuksia hyvinvointialueuudistuksella arvioidaan olevan toimintaan? Mi-
ten kaupungin ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä on suunniteltu toteutettavan
siirtyvien palvelujen osalta?

Muita asioita

Mitä muita asioita haluaisitte nostaa esille?

8.2.2023

Liite 3. Tietopyyntö Vantaan toisen asteen opiskeluterveydenhuolto.

KYSYMYKSET

Millainen on arvionne mukaan lukiolaisten henkisen hyvinvoinnin tila? Onko hyvinvoinnissa tapahtunut näkemyksenne mukaan muutoksia muutaman viime vuoden aikana? Miten kuvailisitte mahdollisesti tapahtuneita muutoksia?

Roolinne lukiolaisten hyvinvointia tukevan tukiverkon toiminnassa?

Millaiset mahdollisuudet lukiolaisilla on osallistua ja vaikuttaa hyvinvointia tukeviin palveluihin? Onko lukiolaisten mielipidettä kartoitettu, kun palvelujen eri toteutusvaihtoehtoja on pohdittu?

Roolinne lukioden väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaavassa työssä?

Koulu-uupumuksen näkyminen lukiolaisissa? Onko lukioissa toteutettu omia teemaa kartoittavia kyselyjä? Onko koulu-uupumus tullut ilmi jotain muuta kautta (opiskeluterveydenhuollon vastaanotoilla)?

Koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttaman hyvinvointivajeen korjaaminen? Miten tilannetta on kartoitettu lukioissa? Millaisia tukitoimia on suunniteltu? Miten tukitoimet ovat toimineet käytännössä?

Roolinne runsasiin poissaoloihin puuttumisessa ja tuen tarjoamisessa?

Henkilöstö

Psykiatristen sairaanhoitajien määrän kehitys lukioissa vuosina 2019–2022? Onko kaikissa lukioissa tarjolla psykiatristen sairaanhoitajien palveluja? Terveystenhoitajien määrän kehitys lukioissa vuosina 2019–2022? Lääkäreiden määrän kehitys lukioissa vuosina 2019–2022? Henkilöstön saatavuus (psykiatriset sairaanhoitajat/terveydenhoitajat/lääkärit)?

Vuosi	Psykiatriset sairaanhoitajat	Terveystenhoitajat	Lääkärit
2022			
2021			
2020			
2019			

Vastaanotolle pääsy

Opiskelijamitoituksen kehitys per psykiatrinen sairaanhoitaja/terveydenhoitaja/lääkäri vuosina 2019–2022?

Vuosi	Psykiatrinen sairaanhoitaja	Terveystenhoitaja	Lääkäri
2022			
2021			
2020			
2019			

8.2.2023

Keskimääräisten (psykiatrinen sairaanhoitaja/terveydenhoitaja/lääkäri) jonotusaikojen ja jonossa olevien asiakkaiden määrän kehitys vuosina 2019–2022?

sh = sairaanhoitaja

Vuosi	Jonotusajat			Jonossa olevat asiakkaat		
	psykiatri- nen sh	tervey- denhoi- taja	lääkäri	psykiatri- nen sh	tervey- denhoi- taja	lääkäri
2022						
2021						
2020						
2019						

Palvelujen saatavuus eri puolilla Vantaata (alueellinen yhdenvertaisuus/palvelujen kohdentuminen alueellisen tarpeen mukaan)? Onko palvelujen saatavuudessa lu-
kiokohtaisia eroja ja mahdollisten erojen syyt?

Hyvinvointialueuudistus

Millaisia vaikutuksia hyvinvointialueuudistuksella arvioidaan olevan toimintaanne? Mi-
ten kaupungin ja hyvinvointialueen välistä yhteistyötä on suunniteltu toteutettavan
siirtyvien palvelujen osalta?

Muita asioita

Mitä muita asioita haluaisitte nostaa esille?

8.2.2023

Liite 4. Tietopyyntö Nuortenkeskus Nuppi.

KYSYMYKSET

Roolinne lukiolaisten hyvinvointia tukevan tukiverkon toiminnassa?

Mitä (tieteelliseen) näyttöön perustuvia lyhytterapeuttisia/muita menetelmiä käytätte? Kuinka suuri osuus henkilöstöstä on koulutettu näiden menetelmien käyttöön? Millaisia tuloksia menetelmillä on saavutettu? Onko menetelmien kirjo perustasolla mielestänne riittävä?

Menetelmä	Koulutuksen saanut % henkilöstöstä	Menetelmän vaikuttavuus ja kokemukset

Lukiolaisten koulu-uupumuksen näkyminen toiminnassanne?

Miten koronapandemian ja etäopetuksen aiheuttaman hyvinvointivajeen korjaaminen näkyy toiminnassanne?

Henkilöstö

Henkilöstön saatavuus (eri ammattiryhmissä)? Täyttämättömien vakanssien prosentuaalinen osuus?

Täyttämättömät vakanssit (%)				
Vuosi	psykologi	sosiaali- työntekijä/ ohjaaja	lääkäri	sairaan- hoitaja
2022				

Vastaanotolle pääsy

Ovatko resurssinne mielestänne riittävät kysyntään ja tarpeeseen suhteutettuna?

Keskimääräisten jonotusaikojen, jonossa olevien asiakkaiden määrän ja asiakkaiden kokonaismäärän kehitys (toinen aste) palveluissanne vuosina 2019–2022?

Vuosi	Jonotusajat	Jonossa olevat asiakkaat	Asiakkaiden kokonaismäärä
2022			
2021			
2020			
2019			

Palvelutarjonnan kielivalikoima? Onko kielellä vaikutusta palvelujen saatavuuteen ja jonotusaikoihin?

8.2.2023

Asiakkaananne olevien lukiolaisten prosentuaalinen osuus, jotka kuuluisivat arvionne mukaan raskaampien palvelujen piiriin?

Hyvinvointialueuudistus

Millaisia vaikutuksia hyvinvointialueuudistuksella arvioidaan olevan toimintaan? Miten yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa on suunniteltu toteutettavan siirtyvien palvelujen osalta?

Muita asioita

Mitä muita asioita haluaisitte nostaa esille?

8.2.2023

Liite 5. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet Vantaan lukioissa vuosina 2012–2020.¹⁶⁶

Vuosi	2012	2014	2016	2018	2020
Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet	77	79	80	64	92
Järjestyssääntöjen laatiminen	39 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	57 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	58 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	51 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	79 <i>Toteutuu hyvin</i>
Opetussuunnitelman laatiminen ja päivittäminen	51 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	67 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>		83 <i>Toteutuu hyvin</i>
Oppilaitoksen toiminnan arviointi	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	100 <i>Kyllä</i>	84 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>
Ruokailujärjestelyjen suunnittelu, toteuttaminen tai arviointi	100 <i>Kyllä</i>	84 <i>Toteutuu hyvin</i>	85 <i>Toteutuu hyvin</i>	44 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	83 <i>Toteutuu hyvin</i>
Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy ja sovittelu	27 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	42 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	47 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	44 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>
Yhteisöllisyyttä lisäävien toimintatapojen edistäminen					100 <i>Kyllä</i>
Opintojen järjestämisen suunnittelu/ajoittaminen	84 <i>Toteutuu hyvin</i>	98 <i>Toteutuu hyvin</i>	67 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	84 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>
Tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistäminen	61 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	42 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	30 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	44 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	79 <i>Toteutuu hyvin</i>
Ryhmyttämisen toimintatapojen suunnittelu	29 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	100 <i>Kyllä</i>	97 <i>Toteutuu hyvin</i>	98 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>
Opiskelijoiden hyvinvointia koskevien tulosten käsittely		100 <i>Kyllä</i>	98 <i>Toteutuu hyvin</i>	98 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>

¹⁶⁶ TEAviisarin tulokset. Viitattu 12.5.2022.

8.2.2023

Liite 6. Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien kaupunkikohtainen vertailu vuodelta 2020.¹⁶⁷

Vuosi 2020	Vantaa	Helsinki	Espoo	Koko maa
Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet	92	70	70	68
Järjestyssääntöjen laatiminen	79 <i>Toteutuu hyvin</i>	30 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	30 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	35 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>
Opetussuunnitelman laatiminen ja päivittäminen	83 <i>Toteutuu hyvin</i>	84 <i>Toteutuu hyvin</i>	98 <i>Toteutuu hyvin</i>	72 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>
Oppilaitoksen toiminnan arviointi	100 <i>Kyllä</i>	90 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	86 <i>Toteutuu hyvin</i>
Ruokailujärjestelyjen suunnittelu, toteuttaminen tai arviointi	83 <i>Toteutuu hyvin</i>	63 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	72 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	58 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>
Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy ja sovittelu	100 <i>Kyllä</i>	58 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	21 <i>Paljon kehitettävää</i>	44 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>
Yhteisöllisyyttä lisäävien toimintatapojen edistäminen	100 <i>Kyllä</i>	90 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	96 <i>Toteutuu hyvin</i>
Opintojen järjestämisen suunnittelu/ajoittaminen	100 <i>Kyllä</i>	77 <i>Toteutuu hyvin</i>	87 <i>Toteutuu hyvin</i>	72 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>
Tupakoimattomuuden ja päihteettömyyden edistäminen	79 <i>Toteutuu hyvin</i>	35 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>	19 <i>Paljon kehitettävää</i>	40 <i>Toteutuu vaihtelevasti</i>
Ryhmyttämisen toimintatapojen suunnittelu	100 <i>Kyllä</i>	92 <i>Toteutuu hyvin</i>	100 <i>Kyllä</i>	92 <i>Toteutuu hyvin</i>
Opiskelijoiden hyvinvointia koskevien tulosten käsittely	100 <i>Kyllä</i>	85 <i>Toteutuu hyvin</i>	76 <i>Toteutuu hyvin</i>	80 <i>Toteutuu hyvin</i>

¹⁶⁷ TEAviisarin tulokset. Viitattu 12.5.2022.

8.2.2023

Liite 7. Keskeisiä käsitteitä.

Aktiivinen kuuntelu: Tapa pyrkiä kuulemaan toista ihmistä siten, että hän kokee tulevansa ymmärretyksi. Aktiivisessa kuuntelussa kuunnellaan mitä toinen ihminen sanoo, tulkitaan viesti ja tunne sen takana ja sanoitetaan se ääneen. Sanoitettaessa toistetaan, mitä toinen sanoo ja annetaan hänen jatkaa aiheesta valitsemaansa suuntaan. Kun tiivistetään omin sanoin, mitä on kuultu, toinen saa mahdollisuuden korjata sekä kokea tulleen kuulluksi. Toisinaan ihminen ei itsekään tunnista tai osaa nimetä tunteitaan. Tunnetilan syy on mahdollista selvittää aktiivisen kuuntelun keinoin.

Annie Advisor: Opiskelijan ohjauksen ja tuen tarpeen havaitsemiseen suunniteltu sovellus. Sovelluksen ytimessä on chatbot eli automatisoitu keskustelurobotti. Chatbot ottaa yhteyttä opiskelijaan ja ohjaa hänet oppilaitoksen tarjoamiin tukipalveluihin.

Asiakasmitoitus: Kertoo, kuinka monta asiakasta yhtä ammattilaista, kuten kuraattoria tai psykologia, kohden on.

Chatbot: Chatbot-palvelu on yksi sähköisen asiainnoin palvelukanavista. Chatbotit ovat tietokoneohjelmia, jotka käyvät keskustelua ihmisen kanssa perustuen avainsanojen tunnistamiseen ja vastakysymysten muodostamiseen ihmisen edellisen vastauksen perusteella.

Cool Kids: Kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan perustuva ahdistuksen hoito-ohjelma lapsille ja nuorille.

Digitaalinen palvelu: Digipalvelulain 2 §:n mukaan digitaalisella palvelulla tarkoitetaan verkkosivustoa tai mobiilisovellusta sekä niihin liittyviä toiminnallisuuksia. Yleiskielessä myös verkkopalvelu.

Erikoissairaanhoito: Terveystieteiden lain 3 §:n mukaan erikoissairaanhoidolla tarkoitetaan lääketieteen ja hammaslääketieteen erikoisalojen mukaisia sairauksien ehkäisyyn, tutkimiseen, hoitoon, ensihoitoon, päivystykseen ja lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvia terveydenhuollon palveluja.

Hoito- ja palveluketju: Hoitoketjulla tarkoitetaan esimerkiksi erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon välistä työnjakoa hoidon järjestämisessä tietyn sairauden tai potilasryhmän hoidossa. Palveluketjussa huomioidaan terveydenhuollon palvelujen lisäksi myös muut palvelut, jotka osallistuvat asiakkaan hoitoon, auttamiseen tai tukemiseen (muun muassa sosiaalihuolto).

IPC: Masennusoireilun ehkäisyyn ja hoitoon suunniteltu matalan kynnyksen menetelmä.

IPT: Interpersonaalinen psykoterapia menetelmä. Kohderyhmänä ovat masentuneet nuoret. Tavoitteena on oireiden helpottuminen sekä sosiaalisten taitojen ja ongelmanratkaisukykyyn paraneminen.

Kasvatuksen ja oppimisen toimiala: Sisältää varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen (lukiot ja ammatillinen koulutus). Sisältää sekä suomen- että ruotsinkieliset palvelut.

Kaupunkikulttuurin toimiala: Sisältää 31.12.2022 saakka kirjasto- ja asukaspalvelut, kulttuuripalvelut, musiikkiopiston, kuvataidekoulun, liikunta- ja nuorisopalvelut.

Kognitiivinen käyttäytymisterapia: Terapiamuoto, jolle on tyypillistä järjestelmällinen, tavoite- ja asiakaskeskeinen toiminta. Tarkoituksena on usein parantaa ihmisten itsehallintaa ja -hoitoa antamalla ja opettamalla uusia valmiuksia ja taitoja.

8.2.2023

Kouluterveyskysely: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen joka toinen vuosi toteuttama kysely tuottaa monipuolista ja luotettavaa seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta ja palveluista.

Kuraattori: Oppilaitoksessa työskentelevä sosiaalialan ammattilainen. Tukee nuoren opiskelua, hyvinvointia, kehitystä ja toimintakykyä, esimerkiksi seuraavissa kysymyksissä: motivaatio, poissaolot, yksinäisyys, hyvinvointi ja jaksaminen.

Kuusikkokunnat: Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere ja Oulu.

Lukiolaisbarometri: Lukio-opiskelijoille suunnattu kysely opinnoista, arjesta ja tulevaisuudesta. Ensimmäinen lukiolaisbarometri toteutettiin vuonna 2019. Kyselyn toteuttaa Opetushallitus.

Lyhytterapeuttinen työote: Lyhytterapeuttisen työotteen avulla voidaan toteuttaa lyhyitä terapeutisia interventioita asiakkaan tarpeesta lähtien. Lähtökohtana on yksilöllinen räätälöinti.

Miepä-hoitaja: Mielenterveys- ja päihdetyötä tekevä sairaanhoitaja. Miepä-hoitajat kartoittavat mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä antavat tukea niiden selvittämiseen ja hoitamiseen yhteistyössä opiskeluhuollon toimijoiden kanssa.

Mobiilisovellus: Digipalvelulain 2 §:n mukaan mobiilisovelluksella tarkoitetaan sovellusohjelmistoja, jotka on suunniteltu ja kehitetty yleisön käyttöön käytettäväksi älypuhelimien tai tablettitietokoneiden kaltaisilla mobiililaitteilla.

Nuortenkeskus Nuppi: Tarjoaa matalan kynnyksen apua elämänhallinnan kysymyksissä, sosiaalisissa suhteissa sekä mielenterveys- ja päihdeasioissa 13–21-vuotiaille vantaalaisille nuorille.

Ohjattu omahoito: Matalan kynnyksen hoitomuoto, jossa ammattilaisen työaikaa pyritään käyttämään mahdollisimman vähän. Asiakasta autetaan asettamaan omahoidon tavoitteet, löytämään oikean omahoito-ohjelman, ohjataan toimintaa, motivoidaan asiakasta ja seurataan hoidon vaikutavuutta.

Opiskeluhuolto: Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää työtä, jolla edistetään, ylläpidetään ja luodaan edellytyksiä oppilaan ja opiskelijan hyvälle oppimiselle, psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle sekä sosiaaliselle hyvinvoinnille. Palveluihin kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut. Laajasti ymmärrettynä sisältää myös opiskeluterveydenhuollon palvelut.

Opiskeluterveydenhuolto: Opiskelijoiden terveyttä edistäviä ja ennalta ehkäiseviä palveluja. Sisältää terveydenhoitajan, lääkärin ja psykiatristen sairaanhoitajien palvelut.

Perusterveydenhuolto: Terveystietolain 3 §:n mukaan perusterveydenhuollolla tarkoitetaan kunnan (jatkossa hyvinvointialueen) järjestämää väestön terveydentilan seuranta, terveyden edistämistä ja sen osana terveysneuvontaa ja terveystarkastuksia, suun terveydenhuoltoa, lääkinnällistä kuntoutusta, työterveyshuoltoa, ympäristöterveydenhuoltoa sekä päivystystä, avosairaanhoidtoa, kotisairaanhoidtoa, kotisairaala- ja sairaalahoitoa, mielenterveyshuoltoa ja päihdetyötä siltä osin kuin niitä ei järjestetä sosiaalihuollossa tai erikoissairaanhoidossa. Perusterveydenhuollosta voidaan käyttää myös nimitystä kansanterveys.

Potilas/asiakas: Terveiden- ja sairaanhoitopalveluja käyttävä tai muuten niiden kohteena oleva henkilö.

Psykiatrinen sairaanhoitaja: Tukee opiskelijoiden elämänhallintaa sekä auttaa psyykkisesti kuormittavissa tilanteissa. Palvelut tukevat nuorille suunnattuja lakisääteisiä palveluja, kuten opiskeluhuollon ja opiskeluterveydenhuollon palveluja.

8.2.2023

Psykologi: Tukee opiskelijoiden mielen hyvinvointia ja opiskelukykyä, esimerkiksi seuraavissa kysymyksissä: stressi, jaksaminen, opiskelun vaikeudet.

TEAvisari: TEA-termillä tarkoitetaan terveydenedistämisasiävisuutta. Tiedot perustuvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen joka toinen vuosi toteuttamaan tiedonkeruuseen. Kerätyt tiedot tukevat oppilaitoksissa toteutettavan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön suunnittelua ja kehittämistä. Kerätyt tiedot mahdollistavat myös tehdyn työn seurannan ja arvioinnin tarjoamalla vertailutietoa muista lukioista ja kunnista. TEAvisarin pisteet kuvaavat toiminnan laatua. Huono tulos (0–24 pistettä), parannettavaa (25–74 pistettä) ja hyvä tulos (75–100 pistettä).

TF-KKT: Traumakeskeinen kognitiivinen käyttäytymisterapia. Kohderyhmänä ovat 6–18-vuotiaat lapset ja nuoret, jotka kärsivät traumakokemuksesta tai traumaperäisestä stressihäiriöstä.

Tietosuoja: Tietosuoja turvaa yksilön oikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä. Jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tietosuoja on perusoikeus, joka turvaa rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien toteutumisen henkilötietojen käsittelyssä. Tietosuojan tarkoituksena on osoittaa, milloin ja millä edellytyksillä henkilötietoja voidaan käsitellä.

Tietoturva: Tietoturva on yksi tietosuojan toteuttamisen keino. Sen tarkoitus on suojata tietoaineisto ja tietojärjestelmät. Tietoturva tarkoittaa muun muassa organisatorisia ja teknisiä toimenpiteitä, joilla varmistetaan tiedon luottamuksellisuus ja eheys, järjestelmien käytettävyys sekä rekisteröidyn oikeuksien toteutuminen.

Wilma: Tietojärjestelmä, jota käytetään muun muassa kodin ja koulun väliseen viestintään. Järjestelmää voidaan käyttää myös opiskelijan lukujärjestysten, poissaolojen ja opintosuoritusten seurantaan.

Yhteisötyö: Koko oppilaitosyhteisöä tukeva ehkäisevä yhteisöllinen työ on opiskeluhoollon ensisijainen toteuttamismuoto.

Yksilötyö: Yksittäisille opiskelijoille annettavat koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut sekä monialainen yksilökohtainen opiskeluhoolto.